

Nr. 2.

X aastakäik

1929.

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

Nr. 2

X AASTAKÄIK

1929.

Kuritegelikust ühingust osavõtmine.

K. Trakmann.

1. Meie seaduseandluses kujunenud seisukord.

Seadus näeb ette tegusid, mida ta keelab ja seda keeldu karistusega sanktsioneerib. Kuritegeline tahë iseenesest, kui tegudeni pole mindud, üldkorras seaduseandjat ei huvita. Siiski näevad kriminaalseadused ette ja karistavad isikut, kelle tahteavaldus ainult osavõtmiseni küündis ühendusest, mille eesmärk oli teatud liiki süütegusid toime panna, olenemata sellest, kas ühing neid kuritegusid toime pani või tegi selles sihis ettevalmistusi. Vaadeldes üksikute maade seaduseandlust leiame, et just kuritegelikkude ühingute vastu sihitud norme on XIX sajandi jooksul mitmeti arendatud ja seda arendamist ka XX sajandil jätkatud, ja seda eriti n. n. poliitiliste süütegude suhtes. Arenemine on käinud tähelepandavalt käsikäes sotsiaalsete olude lahendumise ja riigivõimu moodustamise korra demokraatiseerumisega.

Subjektiivselt on kuritegelikust ühingust osavõtmine — liik kokkuleppel mitme isiku poolt toime pandud süütegudest. Objektiivselt on osavõtmine ühingust ainult ettevalmistus ühingu sihi suhtes. Siit järgnevad kaks lahkuminevat seisukohta. U. N. S. Tagantsëvi eelnõu redaktsioonikomisjon nägi ühingust osavõtmises ainult tahtluse avalikukstulekut. Kohtupraktika aga asus varsti tegelikult teisele seisukohale, sest tahtluse kui niisuguse karistamine pidi praktikas tekitama väljakannatamatuid väärot-

suseid. Praktika otsis teed ühingust osavõtmist hinnata üldkriminaalkorras. Kui ühingust osavõtmine on ettevalmistus ühingu sihi suhtes, siis on meil siin tegemist n. n. hädaohtliku teoga, mida võib juba hinnata üldises seadusevastaste tegude hindamiseks väljakujunenud korras, eraldades süühinnangust isiku tegemust (tegevusetust), mis kausaalvahekorras ülekohtu objektiivse osaga — tagajärjega. See seisukoht piirab küll ühingust osavõtmise koosseisu, kuid hoiab ära võimaluse, et koosseis omaks praktikas ebamäärast piirjoont. See seisukoht on kokkukõlas ka U. N. S. üldise objektiivse põhijoonega ja eriti § 1.: süüteks loetakse tegu (aga mitte tahtlust!).

Need teoreetilised kaalutlused võiksid praktiliselt eesti õigusteadlast vähem huvitada, kui meil säärase ühingute suhtes üldse ja eriti ühe liigi — riigikorravastaste ühingute suhtes — poleks tekkinud redaktsioonilisi ja sisulisi vastuolusid U. N. S. (vene redaktsioonis s. o. Ugoi. Uiož. 1903. g.), riigikogu poolt hiljuti vastu võetud Kriminaalseadustiku § 76 ja maksva Riigikorra kaitseseaduses avaldatud § 102, vahel (R. T. nr. 29/30 — 1925. a.). U. N. S ja ka Kriminaalseadustik ei karista mitte ainult riigikorra kukutamisele sihitud ühingust osavõtmise eest. Üldosa räägib kuritegelikust ühingust osavõtmisest üldse ja eriosas leiame rea sanktsioone kuritegude liikide järele. Sama laadi kuritegu on redigeeritud Krimi-

naalseadustiku vastavates paragrahvides igal pool ühtlaselt, kuid ei käi kokku ei vene redaktsiooniga ega Riigikorra kaitseseadusega maksmata pandud § 102. redaktsiooniga.

Kuid see vastuolu omas praktikas seni vähest tähtsust, sest maksev seadus oli Riigikorra kaitseseaduse redaktsioon. 1925. a. komisjoni eelnõu oli riigikogu komisjonis ümbertöötamisel ning oli oodata, et vahepeal ilmunud novelle, muu seas ka Riigikorra kaitseseadust nii või teisiti seadustikku mahutatakse. Äsjailmunud riigikogu komisjoni 1928. a. eelnõu on aga ainult § 52. vähemaid redaktsioonilisi (õigemini keelelisi) muudatusi teinud. Muus osas on §§ 52 ja 74—76 muutmata 1925. a. eelnõust üle võetud ja riigikogu poolt vastu võetud.

Seepärast seisab praktiline kohtupidamine probleemi ees, kas Kriminaalseadustiku §§ 52. ja 76. sisaldavad sama koosseisu, mis sisaldas U. N. S. § 52. ja 102, või Riigikorra kaitseseaduse § 102, või on siin täiesti uue koosseisuga tegemist. See küsimus võiks praktikast huvitada, arvestades riigivastase ühingute vastu sihitud võitluse ühiskondlikku tähtsust eriti meie oludes ja ka seda, et kaitseseisukorra järkjärguline kaotamise tagajärjel need süüteasjad lähevad üle üldkohtute kätte. Sellekohane praktika oli seni koondunud peamiselt sõjakohututesse.

U. N. S. leiame lause „ühingust osavõtmine“ §§ 52, 102, 105, 118, 124, 125, 126, 127, 135, 431 p. 2, 457, 564.

Kriminaalseadustiku üldosa § 52. lõikes 1. tuleb tähele panna lause „ühingust osavõtmine“ asendamist lausega „kes teise või mitme isikuga kokku leppis“ ja et selle tagajärjel ära jääb U. N. S. § 52. nõue, et isik *edaspidisest* osavõtmisest ei loobunud, s. o. langeb ära viitamine koonduse kestusele. Ka vastutab isik „kokkuleppimise“ eest, aga mitte „kokkuleppest osavõtmise“ eest.

Krs.¹⁾ eriosas leidub see koosseis §§ 76,

1) Järgnevas tarvitatud kriminaalseadustiku lühendusega Krs.

96, 423 ja 530 (1925. a. eelnõus §§ 76, 96, 419 ja 519).

§§ 76. lõige 2. ja 96. lõige 3. leidub aga veel teine formel „kokkuleppest osavõtja“, kuid ainult nende kohta, kes kokkuleppest loobuvad.

Riigikorra kaitseseadus (R. T. nr. 29/30 — 1925 a.) asendas U. N. S. § 102. järgmiselt: „süüdlast selles, et ta teise või mitme isikuga ühines § 100 ettenähtud raske kuriteo kordasaatmiseks, karistatakse etc.“ Tähele panna tuleb, et siin lause „ühingust osavõtmine“ on asendatud lausega „teise või mitme isikuga ühines“, et üldosa § 52 jäi maksmata endises redaktsioonis, ja et loobumist ega „ühingust osavõtjat“ § 102. ei leidu. Peale selle on riigikohus tähelepanu pööranud Riigikorra kaitseseaduses IV osale, mis kuulutab, et U. N. S. „muudetakse ja täiendatakse“, s. o. et seal muudetud §§ ei tarvitse just sama koosseisu sisaldada, mida sisaldasid endised §§.

Ülemaal tähendatud probleemi lahendamine ei või m. a. sündida ainult spekulatsioonil teel üksikute §§ sõnastuse najal. Säärased spekulatsioonid omavad harilikult skolasitilist maiku ja lükatakse ümber niisama kergelt, kui neid üles seatakse.¹⁾

Küsimuse igakülgne valgustamine on tarvilik juba sellepärast, et kirjandus ühingute kohta on õige piiratud, eriti aga U. N. S. suhtes.²⁾ Kohtupraktika aga on mit-

1) Olen ise Kriminaalseadustiku 1925. a. eelnõu koostava komisjoni liige olnud, kuid olen ühingute osavõtmise asendamise asjus Saksa eelnõust võetud formeliga — isearvamusele jäänud ja tol ajal selle eelarvamuse komisjonile esitanud. Seepärast loen ennast õigustatuks eelnõu selles osas arvustada.

2) Tagantsev. Russkoje ugolovnoje pravo. Lektzii. 1902. Tšastj obščšaja, Tom I (lt. 786—787) — Sergejevski. Rusk. ugol. pr. (lt. 321) — Ponnõšev. Osnovnoja naščala nauki ugol. pr. 1922. (lt. 399—402) — Jessipov. Ugol. pravo. Prestuplenija protiv gosudarstva i obščšestva (lt. 51) — S. Kiivanski. Die strafbaren Verbindungen nach russischen Recht. 1912. Breslau — Urysohn. Das Verbrechen des Hochverrats im russischen Strafrecht. 1906. Breslau. — Rida kirjutist ajakirjas „Pravo“.

mesuguseid võnkumisi näidanud, nagu nähtub isegi Jakobi poolt kogutud Vene kasatsioonikohtute seletustest (1922. a. Leta väljaanne Riias). Siseminister on riigikogus öelnud, et tema teades kohtud (s. o. Eesti kohtud) mitmesuguselt U. N. S. § 102. seletavad (Rkg. protokollid 1927. a. 7 istungi veerg. 533).

2. Kuriteost osavõtmine Vana ja Uue Nuhliuõkseadustiku järele.

Vana N. S. (Ulož. o nakaz. ug. i isprav.) teeb vahet kuriteo osaliste vahel kui kokkuleppinud osaliste ja kui osavõtjate vahel (§ 13 ja 12) ja seda vahet teeb N. S. aluseks võttes, kas nad on enne omavahel kokku leppinud või mitte. Nendes alljaotustes enestes tehakse üksikute osaliste liikide järele vahet esimeste (§ 13) vahel peamiselt subjektiivsete, teiste vahel (§ 12) puhtobjektiivsete tunnuste alusel. Kogu osavõtmise õpetuse aluse on enne teostunud kokkulepe, mis viimasel ajal oli Vene seaduseandluse iseärasus (komplott-teooria). Igale juristile on teada, et seda „kokkulepet“ tuleb harilikult presumeerida.

U. N. S. § 51. jäi vene põhimõtte kokkulepitud plaanist alles ja komisjoni motiividest on näha, et nemad isegi osavõtmist teisiti enesele kujutella ei osanud, kui kokkuleppe või tahtliku ühinemise alusel (Jakobi lk. 194). § 51. ei ole aga kokkuleppe suhtes tähendust, et see enne peab olema ja tema kõrval on teadlik kaastegevus ette nähtud. Vahetegemine üksikute osaliste liikide vahel sünnib § 51. järele puhtobjektiivse kriteeriumi alusel (v. Tagantsev. Lekt. s. I, lk. 757).

Objektiivne kriteerium toob paratamata kaasa, et kausaalsideme küsimus laiemalt maksvusele pääseb. Eriti aga neis küsimustes, kus osaliste liikide vahel vaja vahet teha, tuleb juba järjekindlalt mõttekäigu aluseks

võtta objektiivseid vaatepunkte ja kausaalsust. Kausaalsusel oli vana N. S. käsitlemisel osaliste suhtes koguni teisejärguline tähtsus. Kui kuritegu oli teostatud, paneb N. S. juba ainsa kokkuleppe tõttu iga üksiku kokkuleppija peale vastutuse kui kuriteo teostaja peale, kui tema kohal oli. Ei olnud tema isegi teostuse kohal — võib ta siiski, subjektiivseid momente arvesse võttes, olla osavõtja § 13 j. 2. järele. See selgub N. S. § 119.

Et kokkulepe U. N. S. ei ole niivõrra põhjaneva tähtsusega kui N. S., seda iseärasust pole kohtupraktika iga kord silmas pidanud. Eriti kui Venemaal U. N. S. osaliselt maksma hakkas, jäi Vene Senat oma otsustes veel endistest aegadest pärit olevate seaduste käsitlemisviiside juurde.

Nii põhineb Senati mõttekäik n. n. Viiburi üleskutse asjus (Kr. Kass. dep. 1908/4 — muu seas ainsam trükitud otsus U. N. S. § 51. kohta) oma lõpptulemustes täiesti sellel, et nii üleskutse koostamine levitamise eesmärgiga, kui ka tegelikult hiljem teostunud levitamine olevat kaebealuste poolt tehtud „enne olnud kokkuleppel“ ja et osaliste (mitte täidesaatmisest osavõtjate) ühtlasest vastutusest järgnevat, et kõikide kaebealuste osavõtmise aste peab ühtlaseks tunnustatama. Seejuures on U. N. S. § 51. konstruktsioon ja tema üksikute osade tähtsus hoopis tähele panemata jäetud ja üle mindud U. N. S. §§ 13 jagu 2. ja 119. põhimõtetele.

Tegelikult tuleb praktikas aga kahtlemata § 51. üksikuid astmeid silmas pidada, olgugi et vastutus (s. o. karistus) on sama. Need astmed põhinevad seadustiku aluseks pandud Tagantsevi kausaalsuse õpetusel. Tagantsev tegi vahet põhjuse ja tingimuste seadjate vahel. (v. Lekt. s. II välj. lk. 666—667, 678, 762—763 j. t.). U. N. S. § 51. näeme p. 1. põhjuste seadjaid, p. p. 2. ja 3. aga kuritegelikku tagajärje tekkimise tingimuste seadjaid. Kuivõrra vähe rõhku Tagantsev pani subjektiivsele kriteeriumile, on näha lausest: „Võivad olla juhud, kus

mis aga hindavad peaaegu alati U. N. S. § 126. ette nähtud ühingat, mitte üksiku osavõtja kuriteo koosseisu.

osavõtmise keskuseks on arvatavate kaasaitajate teod ja vastavalt nende tegevusele määrab ennast teiste osaliste vastutus" (lk. 763). Tähendatud iseärasust tuleb silmas pida § 52. analüüsil.

Krs. § 76. motiivid viivad Saksa 1919 a. eelnõule. Sellepärast pakuvad huvi Saksa seaduse seisukohad. Siin kohal võiks juba tähendada, et Saksa maksev seadus *Reichsstrafgesetzbuch* § 47—50 (mis osavõtmisest kõnelevad) ei pane üldse rõhku osavõtjate osalisteks tunnistamisel kokkuleppele, misugune mõte leidis küll enne partikulaarseadustes, ning üksikute osaliste liikide vahel (neid on seal rohkem kui U. N. S.) tehakse Reichsgericht'i seletuste järele vahet subjektiivse kriteeriumi alusel, arvestades seda, missugune oli osalise *dolus* (*animus auctoris ja animus socii*). Selle vaate vastu vaidlevad mitmed teooria esindajad, kuid käesoleva kirjutuse piirides pole see mõõduandev. Saksa eelnõud ei ole maksavat süsteemi palju muutnud. Sellest on juba näha, kuivõrra igakülgselt peab kaaluma mõisteid mis laenatud Saksa süsteemist ja ümber paigutatud Vene süsteemi, eriti kui küsimus puutub osavõtmisesse.

3. Vandeselts, salk ja ühing Vene seaduseandluses.

Vana N. S. üldosas ei leidu üldse norme ühingute nagu niisuguste kohta. N. S. eriosa §§ 242, 249 ja 250, mis keisri isiku ja riigikorra vastu sihitud süütegudest kõnelesid, leiame vandetseltsi ja ühingu (*zagovor, soobsšestvo*) mõisteid. § 250. võib järeldada, et vandetseltsi all mõisteti koondist, mis kavatses vägivaldselt teotseda; ühingu all — säärast, mis enesele vägivaldseid sihte ei seadnud. Seevastu on N. S. § 242. osavõtmine vandetseltsist ja ühingust kõrvutatud ja § 243. on siiski veel loendatud üksikud osavõtjate liigid, nagu kaasaitajad, mittetakistajad jne., kes N. S. järele vandetseltsist või ühingust osavõtjate sekka ei kuulunud. Ühing on seega samastatud vandetseltsiga.

Ka üldkriminaalsete (mittepolitiliste) kuritegude teatamise sihis moodustatud salgakades (šalka) kohta käivates normides (922—931) leiame §§ 926., 927. ja 928 ühingu (soobsšestvo) mõistet, kuid siin, nagu neist paragrahvidest näha, on ühing samastatud salgaga.

Vandeselts eeldab aga võrdlemisi väikearvulist süüdlaste koosseisu, kindlat, selget sihti ja võrdlemisi lihtsaid poliitilisi olusid, kus üksikute vägivallaaktide abil võimalik on saavutada kaugeleulatuvaid tagajärgi. Olid ju vastavad N. S. normid alles seatud veel pärisorjuse ajal, kus poliitilist tegevust ilmutasid ainult kitsad mõisnikkude ringkonnad.

Salga iseärasus on, et mitte ainult ühing ise, vaid ka üksikud liikmed harilikult on kaelakohtulised kurjategijad. Salga eesmärk on N. S. järele kriminaalkuritegusid toime panna (*societas scelerum*). Vandetseltsi liikmed võivad aga iseenesest kõrgetest aadetest vaimustatud olla. Vandetseltsi eesmärk on N. S. järele poliitiliste tagajärgede saavutamine (komplott).

Nil siis tunneb N. S. poliitilist vandetseltsi ja kaelakohtulist salka. Mõlemate kohta on vahele vahel tarvitatud sõna ühing („soobsšestvo“). N. S. §§ 318—324 aga on ühing samastatud seltsiga. Eriti § 321, kus sõnad „obššestvo“ ja „soobsšestvo“ on kõrvuti tarvitatud.

U. N. S. muutis mitte ainult kogu endise kuriteost osavõtmise süsteemi, vaid ka N. S. põhimõtteid kurjategijate kestvate koondiste kohta, olgu neil poliitilised või üldkriminaalsed eesmärgid. U. N. S. tunneb ühingut, kus mitmed isikud on kokku leppinud kuritegu toime panna, ja selle kõrval veel salka. N. S. ei defineerinud ligemalt salga iseloomu, kuid kohtupraktika tunnistas salgaks ainult niisuguse koondise, mis omale eesmärgiks seadnud terve rea kuritegusid toime panna. U. N. S. fikseeris selle kohtupraktika poolt üles seatud definitsiooni § 52. teises lõikes. Sellega on vahejoon ühingu ja salga vahel selgelt

ära tähendatud. Vandeseltsi (zagovor) ei leidu U. N. S. üldse. Kaudselt peitub tema U. N. S. § 101. Seltsi mõttes räägib U. N. S. ühingu § 124.

Paistab silma, et U. N. S. enam põhimõttelist vahet ei tee poliitiliste ja üldkriminaalsete eesmärkide vahel. Ühingu mõiste kohta leiduvad vahed § 102. ja § 126. motiivides, milledest Vene teooria esialgu järelduse tegi, et § 102. oleval ette nähtud vandetselts ja § 126. — ühing laiemas mõttes. Kuid seaduse tekst ise ei anna mingit alust säärasele vahetegemisele. Klivansky (op. cit) näeb §§ 102. ja 126. vahet peaaesjalikult selles, et esimene mitteiseseisva ettevalmistava teo ette näeb (suh-
tub § 100.), kuna § 126. on iseseisev; ja järeldab, et § 102. ja § 126. tarvitatud sõna „soobštšestvo“ mitmesuguse tähendusega oleval. Kuid paistab silma, et Klivansky poolt esile toodud motiiv, mis püüab tõendada, et § 102. ainult vandetseltsi ette näeb mis kavatses ligemal ajal teostada kallale-
tungi riigikorrale, on iseenesest õige kunstlik.

Urysohn (op. cit. lk. 67) see vastu leiab, et §§ 102. ja 126. tähendatud ühingud erinevad ainult sihis, muus osas on analoogilised, kuid Urysohn leiab, et nii see kui teine ühing plaanitseb mõnda individuaalselt kindlat tegu, s. o. Urysohn näeb ka § 126. ette nähtud ühingu vandetseltsi. Kuidas öieti § 126. järele kallaletungimine „ühiskondlikule korrale“ võiks välises ilmas sündida, jääb arusaamatuks.

Neid lahkarvamusi võib praegu mõista neid ajalooliselt vaadeldes. Oidi veel kütkestatud N. S.-est päritud mõistetest ja pealegi püüdsid vene autorid U. N. S. §§ 102. ja 126. ulatust kitsendada.

Kriminaalseadus peab aga peegeldama neid süütegusi, mis tegelikult ette tulevad. N. S. vandetselts ja salk olid muutunud liiga kitsaks. Poliitilise vandetseltsi õitse-aeg oli möödas. Vene seadluseandlus oli käesoleva sajandi alul fakti ette seatud, et maksvusel oleval kasuistlikud normid van-

deseltside kohta olid hoopis vananenud ja et administratsiooni selle tõttu igasuguseid erakorralisi administratiiv- ja kohtu- „võtteid“ tarvitab, et asju lahendada tavaliste kohtuvõimude poole pöördumata. Kohtud ei võinud ju tolleaegse ühiskonna kaitseks küllalt mõjuvalt üles astuda vastavate kriminaalnõuete puudusel. Sellest administratsiooni tegevusest kõneleb Rlignõukogu päevaraamat (journal) 28. IV ja 31. V 1904. a. Olgugi väga diplomaatiliselt, kuid siiski tunnistab see päevaraamat, et poliitilisi asju viimasel ajal pööratakse administratiivsele lahendamisele peaaesjalikult maksva seadustiku (s. o. N. S.) puudulikkuse tõttu. Poleks Vene seaduseandlusel võimalust olnud seadusega 7. juunist 1904. a. Tagantsevi eelnõu juba valmisolevat I, III ja IV peatükki maksma pauna, siis oleks samad tagajärjed saavutatud, arendades, nagu see välisriikides sündis, Vana N. S. §§ 922—931 (šalka).

4. Ühing välismaa seaduseandlustes.

Vaadeldes sellekohast välismaade seaduseandlust leiame, et muu seas ka vabariiklikul Prantsusmaal möödunud sajandi lõpul kuritegelikust ühingu osavõtmine samasuguse evolutsiooni oli läbi teinud, kuna Saksamaal säärane evolutsioon aset leidis palju hiljem, alles vabariigi ajal.

Code pénal art. 89. näeb ette n. n. „complot“, mille eesmärk valitsust hävitada, või muuta või kodanikke hässitada relvastuma valitsuse vastu. Maksev seadus ütleb, et complot on olemas niipea, kui otsus tegevusse astuda on kindlaks määratud kahe või mitme isiku vahel. Vana redaktsioon — enne 1832. a. seadust — nimetas neid isikuid otsekohe vandetseltslasteks: „conspirateurs“. Paljas osavõtmine säärasest complot'ist karistatakse kindluse vangistusega (détention) 5—20 aast.

Selle kõrval tunneb Code pénal veel kurjategijate ühingu (association) millest osavõimist sunnitõõga karistatakse. Kuni

1893. aastani määras C. p. (art. 265. ja 266.), et iga isikute ja varanduste vastu sihitud kurjategijate ühing on süütegu avaliku rahu vastu ja et säärane ühing siis moodustatuks loetakse, kui on kindlaks tehtud salgad, või vahekord salkade ja nende juhatajate, või käskijate vahel, või kokkulepe, mille järele saaki jaotatakse või saagi kohta aru antakse.

Sellest on näha, et seadus täpsalt kindlaks määras tegevuse, mille läbi säärane koondis kuritegelikuks muutus ja mida loomulikult pidi kohtuotsuses konstateeritama.

Anarhistide tegevus läks mineval sajandil Prantsusmaal väga aktiivseks. Säärane riigivastane tegevus, mis poliitilistest veenetest järgnes, ei avaldanud aga mitte üksnes seitside moodustamises valitsuse hävitamiseks, ei hierarhiliselt organiseeritud koondistes ega seda vähem saagi jaotamises. Politseil läks aga sagedasti korda kindlaks teha, et mitmesugused isikud, olles veendunud anarhistid, olid kaasa aidanud oma mõtteosalistele nende riigivastastes ja ühiskonna julgeoleku hädaohhtlikkudes toimingutes, kusjuures see koostööamine oli täiesti juhuslik. Kuid *Code pénal* oli loodud veel Napoleoni aegsetes oludes. Tolleaegsete liikumis- ja side-abinõude ja võitlusvahendite juures võisid poliitilised kurjategijad ainult võrdlemisi kitsas piirkonnas teotseda. Ka ei võtnud siis nii laiad rahvahulgad osa poliitilisest elust. Vahepeal oli olukord muutunud.

Prof. Vidal, karakteriseerides kurjategijate sellisi enne 1893. a., leiab, et oluline tunnus tema olemasolemisest oli enne kokku lepitud ja alaline organisatsioon hierarhilise sideme ja distsipliiniga; liht-kokkulepe, liht-otsus tegevusse astuda ei olnud küllaldane. Vidal järele polenud anarhistide tegevuses ei säärast koondist ega *complot*'i nende mõistete tavallises mõttes; oli määramata laadi kokkulepe üksikasjaliselt kindlaks määramata eesmärkidega isikute vahel, kel olid ühtlased veened ja kes neid veen-

deid kavatsesid ühtlaste abinõudega teostada¹⁾

Seadusega 18. detsembrist 1893. a. arendati tähelepandavalt seni maksvusel olnud normid kuritegeliste ühingute ja nendest osavõtjate kohta. Seejuures jäid normid vandeseltsi — *complot*'i ja sõjariistus mäsajate salkade kohta muutmata. Art. 265—267. omas 1893. a. maksmapandud redaktsioonis tunnistavad kuriteoks avaliku rahu vastu iga koondist (*association*) ja kokkulepet (*entente*), mille eesmärk on kas ette valmistada või täide saata kuritegusid isikute või varanduste vastu, ja karistavad tähtajalise sunnitööga igauht, kes on osa võtnud säärastest koondistest. Kõrvale jäetud on sellega kasuistlikud nõuded osavõtmise tõestamise kohta. Tähele tuleb panna veel seda, et nus redaktsioon (art. 265) eriti alla kriipsutab, et tähtis ei ole koondise teotsemise aja vältus ega liikmete arv.

Seaduse arutamisel parlamendis püüti igapidi alla kriipsutada, et seadus on sihitud ainult anarhistide vastu ja igasugused teised revolutsionäärid jäävad temast puutumata. Kuid juba üks esimestest kommentaatoritest, kes hindas asja praktilise kohtupidamise seisukohast, end. Lyoni prokurör ja kohtunik *Fabreguettes*, tõendas, et säärane vahetegemine on loogiliselt võimata, sest anarhistina esineatakse praktikas *ipso facto* — tegude läbi²⁾.

Et Prantsusmaal just kurjategijate sellisi kohta käivaid artikleid ümber kujundati, kuna juba olemasolev „*complot*“ oma kitsa kuju juurde jäi, on osalt seletatav seaduseandja tahtmisega mitte uut poliitilist süütegu luua, ja vormiliselt kuuluvad *Code pénal* art. 265—267 üldkriminaal osasse.

Veel õpetlikum kui Prantsuse oma on Saksamaa seaduseandluse arenemine kõne all olevas küsimuses.

Riiklikkude süütegude osas näeb RStrGB § 83. ette mitme isiku kokkurääkimist

1) Vidal. Cours de droit criminel. § 396.

2) Fabreguettes. De la complicité intellectuelle et des délits d'opinion. Paris. 1895.

mõnda riigivastast tegu (Hochverrat) teostada, kuhu kuulub ka vägivaldne põhiseaduse muutmine ja § 86. igasugust teist säärase teo ettevalmistavat tegevust. Selle kõrval on veel §§, mis karistavad teatud ühingute osavõtmist. Ühing on üksikasjaliselt iseloomustatud. § 128. näeb ette osavõtmist salajasest ühingust (Verbindung) ja § 129. valitsuse korralduste ja seaduste täitmise vastasest ühingust.

Saksa kommentaatorid nimetavad § 83. ette nähtud kuritegu komplotiks. Põhimõtteliselt ei ole ka vahet *Code pénal*'i konstruktsiooni, mis komplotti karistab ja seletab, et komplott siis on tekkinud, kui otus teostada on kahe või mitme isiku poolt kokku lepitud, ja RStrGB konstruktsiooni vahel, mis kokkuleppinud isikuid karistab, kusjuures teooria selle kokkuleppe tulemust komplotiks nimetab. Saksa seaduse § 83. seletajad nõuavad, et riigikorra vastu sihitud või riiki äraandev tegu peab vähemalt objekti järele kindel olema (Reichsgericht) ja subjektiivselt iga kokkuleppija valmis olema teda toime panema (Binding), või et teostamine kokkuleppijate seast täitja leiaks (Frank).

1906. a. ilmunud Saksamaa ja teiste riikide nuhtlusseadusi võrdlevas koguteoses (Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts. Besond. Teil. Band I) võtab prof. van Calker täiesti eitava seisukoha Saksa seaduse § 86. kohta, mis riiki äraandva teo ettevalmistust kui niisugust karistab (seda § ei või tegelikult võrrelda U. N. S. § 101.), olles põhimõttelikult ettevalmistavate tegude karistuse vastane, mis van Calker arvates eetilise hindamisele kuuluvad, eriti siis, kui kuritegu on poliitiline ja seaduseandja tegevus siin veendumuste karistamise tendentsi näitab. Komploti karistatavusega (§ 83) ühineb van Calker, kuid ainult ülaltähendatud reservatsioonidega objekti ja subjekti kohta, mis Saksamaa keisriaegne kohtupraktika oli välja töötanud.

Tähendatud teose eriosa II köites leiab prof. Kleinfeller, et Saksa seaduse §§ 128.

ja 129. dispositsioonid, mis sihitud salajaste ja seadusevastaste seltside või ühingute vastu, on pärit absolutismi ajast, et nemad ühingu ja trükkivabaduse ajal ülearu- sed ja pealegi ebamäärased, sest et nende koosseisust sugugi näha pole, et nad tegelikult on sihitud poliitiliste ühingute vastu. Kleinfeller soovib aga karistuseähvardust anarhistlikkude ühingute vastu, mis oma eesmärgiks seavad elu vastu sihitud kuritegusid. (Sel ajal — 1906. a. — arvati nähtavasti, et riigi tegelaste elu vastu kuritegude toimepanijad on tingimata anarhistid!)

Et van Calker ja Kleinfelleri vaated poolametliku koguteosesse paigutatud, siis võib oletada, et need liberaalsed vaated olid tol ajal enamvähem *communis opinio doctorum*. Ja tõesti, võrreldes maksva 1871. a. Saksa nuhtlusseadusega arvurikkaid eelnõusid, mis olid ilmunud Saksamaal 1909., 1911., 1913. ja 1919. aastatel, leiame, et neis kokkuleppe riiki äraandva teo toimepanemiseks küll kõigis karistusega ähvardatud, kuid juba n. n. Gegenentwurf'is (1911. a.) ei leidu dispositsiooni, mis ettevalmistust nagu niisugust karistab (v. motiivid § 115. juure). Järgmistes eelnõudes leidub see dispositsioon jälle. 1913. a. (n. n. Kommissionsentwurf) leidub tema täielikult. 1919. a. eelnõus osaliselt (§ 139. lõige 2). Salajastest seltsidest osavõtmise kohta käiv dispositsioon (RStrGB § 128) on kõigis neis eelnõudes välja jäetud. Ainult seadusevastaste sihtidega seltsist osavõtmine on piiratud kujul esimeses kolmes karistatava teona üles võetud; kuid ametlikus eelnõus 1919. a. on ka see dispositsioon kustutatud. See eelnõu on oma olulises osas veel keisri ajal välja töötatud ja kroonib sellega liberaalse perioodi jõupingutusi.

Vabariigi väljakuulutamise ja Kleinfelleri mõttekäigule aluseks olevate vabaduste lõplik maksmapanek on asjasse ootamata pöördetoonud.

Politiilise võitluse vaba arenemine ja vabariigi vastaste tegevus, mis lõpuks aval-

duma hakkas mässukatsetes ja riigitegelaste tapmistes, sundis seaduseandjat repressiooni laiendama. Ja see on ka arusaadav. Makssev seadus tabas ainult otsest süüteo toimepaneku osalist, kuna vaimlised õhutajad omavahel sugugi ei tarvitsenud moodustada ei salajast ega *expressis verbis* riigi korralduste läbiviimise vastast seltsi (Verbindung), vaid seisid rohkem vaimlises, aatelises sidemes toimepanijatega ja kasvatasid neis peajasjalikult vabariigi ja tema tegelaste vastast aktiivset vaimu. Niikaua, kui mingisuguseid otsekoheseid tapmise ettevalmistusi ei olnud tehtud, oli seadus säärase tegelaste vastu täiesti jõnetu; aga ka peale ministri tapmist võis ette näha vaimliste süüdlaste õigeks mõistmist, nagu see tegelikult enamasti ka sündis. „Valgustatud“ jüngrid olid iseseisvalt toiminud. Peale riigiministri Rathenau tapmist ilmusid presidendi poolt Põhiseaduse art. 48. l. 4. põhjal välja antud „Verordnung zum Schutze der Republik“ 26. ja 29. juunist 1922. a. Esimene jääb RStGB formulatsiooni juure ja karistab neid, kes hässitavad või teistega kokku lepivad vabariigi valitsuse liikmete kallal vägivaldla tegusid toime panna, ja täiendab maksvaid §§ 128. ja 129. selles mõttes, et seal ette nähtud seltside liikmeid ka siis karistatakse, kui seltsi eesmärk on vabariiklikku korda õõnestada. Teine määrus (29. VI) juba muudab maksva nuhtluseaduse formulatsiooni ja karistab „Vereinigung“ liiget, kui ühing on eesmärgiks seadnud vabariigi valitsuse liikmeid surmata.

Need määrused on hiljemini tühistatud, sest sama aasta 21. juulil võttis parlament sellekohase Vabariigi kaitseaduse vastu, mis neid määrusi asendas. Edaspidi sai seadus 1926. a. uue kuju, kusjuures valit-

suse liikmete tapmist ettevalmistavast ühingu osavõtmist, defineeritakse sõnadega (§1): „Wer an einer Vereinigung oder Verabredung teilnimmt etc.“

1925. a. nuhtluseaduse eelnõusse (n. n. Reichsratsvorlage) ei ole vabariigi kaitseadust mahutatud. Seadus oli siis ise ümber töötamisel. Kuid 1927. a. eelnõus (n. n. Reichstagsvorlage) leiame vabariigi kaitseaduse põhimõtteid §§ 175—176. Formulatsioon on selles eelnõus kõne all olevas küsimuses „Wer an einer Verbindung oder Verabredung teilnimmt etc.“ Samas eelnõus on § 88-s endine § 83. (kokkurääkimine) alles jäetud. Nähtavasti ei arvanud kokkuseadjad, et §§ 88. ja 175. teineteist katavad.

Seaduseandliku tehnika küljest näitab ülaltoodud seaduseandluste arenemise ülevaade, et XIX sajandi esimesel poolel veel neis riikides kuritegelikkude ühingutena esinesid ühelt poolt vandeseltsid (*complot*), teiselt poolt kurjategijate salgad (*societas scelerum*). Need ühingud eeldasid enamvähem kindlat organisatsiooni, mille iseärasused seadustes olid ette nähtud. Hiljemini aga jäeti välja vastavates dispositsioonides need koosseisu tunnused, mis ette nägid üksikasjaliselt ühingu organisatsioonilisi iseärasusi või konkreetseid ühingu teotsemisviise, ja karistuse alla langeb osavõtja ühingu, mille sihiks korda saata teatud kuritegu.

Muu seas tuleb alla kriipsutada, et U. N. S. § 52 sellega iseenesest uuema aja nõuetele vastab. Iseärasus on ainult see, et Tagantsev üldosa § 52. põhimõttel terve rea ühinguid ja nendest osavõtmist konstrueerib, mis eriossa paigutatud.

(Järgneb.)

Vahekohtus kaubanduslikul alal.

L. Villecourt.

Üldvahekohtu mõiste on niivõrt tuntud, et seda siinkohal pole vaja lähemalt defineerida hakata, ja tema tähtsusest arusaamist kinnitab kujukalt vahest seegi fakt, et Tartu ülikoolis on hiljuti tehtud ülesandeks noorele magistrile lugeda selle aine üle.

Vahekohtu tähtsus ja vajalikkus on muidugi eeskätt rahuloldav poliitilisel alal, kuid see ei ole kaugeltki ta ainuke piirkond. Vahekohtu ulatus on palju avaram ja haarab peale muu ka kaubandusliku ala, kus talle eriti viimasel ajal osutatud suurt tähelepanu.

Praegusel ajal, kus transaktsioonid rahvaste vahel on nii mitmekesised ning ulatuvad igal alal määratute summadeni, on hädatarvilikum kui kunagi enne lahendada võimalikult otstarbekalt neid tüliküsimusi, milliseid võivad tekitada tähendatud transaktsioonid.

Ennemalt, kui lepingu interpreteerimisel lepinguosaliste vahel tekkis tüli, võisid nad peaaegu igas riigis, ühisel kokkuleppel jätta tarvitamata harilikku kohust ja tüli anda kolmanda isiku või kolmandate isikute kogu lahendamisele ning otsustamisele. Selleks kirjutasid nad üles lepingupunktid, mida valitud vahekohtunik või kohtunikud pidid arvesse võtma ja neis märgitud tüliküsimuse lahendada. — Mainitud kirjutis moodustas siis n. n. kompromissi. See on esimene vahekohtu vorm ja ta leidub praegu veel Ts. Kp. S. art. 1367 j. j.

Kuid teadumus näitas valitsustele ning seaduseandjatele, et lepinguosalisel annavad väga harva ühel nõul tüli vahekohtule lahendamiseks, kui tüliküsimus on juba sündinud — eriti kui asi puutub suurtesse huvidesse — sest sel momendil üks osaline harilikult võlgneb teisele ja katsub kõige paremad tingimused saada, hangeldades teise osalise kartusega alustada

protsessi eriti kui tuleb väliskohtu poole pöörduda. Vahekohtu sel hetkel pakkuda on enam-vähem asjata talitus. Seepärast peale pikka kaalumist ja arutamist odopteeriti ja tarvitatakse nüüd ühtlugu kommet ennast kohustada juba lepingu sõlmimise ajal vahekohtu teel lahendada kõiki tüliküsimusi, mis võivad tekkida lepingu interpreteerimise või teostamise suhtes. See kohustamine sünnib klauseli kirjutamise kaudu kas lepingusse enesesse või pärastisel kirjavahetuse teel. See ongi vahekohtu klausel (*clause d'arbitrage ou clause compromissoire*), mida võib täpsalt defineerida: Säärase klauseli järgi kohustuvad lepinguosalisel mitte pöörduma harilikule jurisdiktsioonile, kui tekib tüliküsimus omavahel lepingu täideviimise või interpreteerimise suhtes, vaid esitama tekkinud tüliküsimus vahekohtunikkudele otsustami-eks.

Kuigi kõik tsiviliseeritud riikide seaduseandlused tundsid ja võtsid vastu „kompromissi“, ometi paljud nendest ei tunnustanud ega tahtnud tunnustada „vahekohtu klauseli“ mõistet. Nende riikide seas võib mainida näiteks Eestit ja Prantsusmaad.

Mispärast see uus mõiste paistis vastuvõtmatu? Õpetus ja rahvusvaheline jurisprudents on nimeit kaua vaieldnud selle üle, kas võib maksvaks pidada säärast kokkulepet, mille põhjal kaks osalist loobuvad oma suhete kindlakstegemisest kohtu teel, ja kohustuvad enne tüliküsimuste tekkimist neid lahendada sõbralikul alusel? Prantsusmaal järeldas suurem osa juristidest ning kohtutest, et niisugune kokkulepe võrdub sisuliselt nulliga ja on koguni avaliku korra vastane, arvesse võttes, et see sisaldab loobumist ühest kodaniku fundamentaalsest õigusest ning isegi vabaduse põhimõttest. Praktiliselt nõudis Prantsuse Protsessikoodeksi art. 1006

kompromissi lepingus tülüküsimuse tähen-
damist ning vahekohtunikkude valimist ja
tegi seega vahekohtu klauseli tarvitamise
täitsa võimatuks.

Aga niisugune juriidiline ja praktiline
seisukoht muutus ikka raskemaks peale
maailmasõda. Vahekohus oma mitmesu-
guste soodustuste tõttu hariliku kohtuga
võrreldes (rutulisus, odavus jne.) võitis
uusi poolehoidjaid ja tarvitajaid, nii et
mõnel alal ta on saanud päris reeglisk,
kusjuures riigi kohtu poole pöördumine
esineb ainult erandina. Nii on lugu puu-
villade brutto-komerts alal, mille
tülid alluvad tüliselt, kokkuleppe teel, kas
Liverpooli või Bremen'i vahekohtule. Sa-
muti allub villa-kaubandus Leipzig'i Rou-
baix'i, Tourcoing'i Bradford'i vahekohtule,
siid Lyon'i Milan'ile, nahad London'ile jne.

Vahekohus muutus nii üldiseks ja va-
hekohtu klausel nii tarvitataavaks ning
soovitavaks et tekkis paratamatu vajadus
moodustada mingi organismi tema prak-
tilise korralduse loomiseks.

1920. a. Pariisis asutatud „*Chambre de
Commerce internationale*“ — „Rahvusvahe-
line Kaubanduskoda“, võttes oma peale
1914. a. Pariisi kongressil tehtud katsed,
püüdis vahekohtu organiseerida, ja lõi eri-
lise komisjoni ülesandega resolutsioone
valmistada Londoni kongressiks.

Ettenähtud siht oli kahesugune:

1) organiseerida vahekohtu kõigi kaup-
meeste jaoks, kellele kodumaa seadus
lubas vahekohtu tarvitamist

2) luua tarvilikke tingimusi vahekohtu
üldistamiseks.

Esimene punkt teostati varsti. 19. jaa-
nuaril 1923 loodi Pariisis Rahvusvahelise
Kaubanduskoja Kaubanduslik vahekohus,
mille kodukord astus jõusse samal täht-
ajal.

Teine punkt — puhtjuriidiline — si-
saldas eneses kaks raskust: a) saavutada
vahekohtu klauseli maksvuse tunnustamist
kõigilt seaduseandlusilt ning jurisprudent-
sidelt, b) saavutada vahekohtuliste otsuste

täidesaadetava jõu tunnustamist, redutsee-
rides miinimumini vorminõudeid, mis nõu-
takse igas riigis välisvahekohtulise otsuse
täidesaatmiseks. Mõlemad küsimused said
lahenduse Rahvasteliidu poolt.

24. septembril 1923. a. võeti vastu
Rahvasteliidu V istungil, n. n. vahekohtu
klauselite protokoll, millele on kirjutanud
alla suurem osa riikidest ja mis sündis
mõnda nendest muutma rahvusliku sea-
suseandlust, protokollit ratifitseerimise ots-
tarbeks. Seda tegidki Prantsusmaa sea-
dusega 31. detsembrist 1925. a. ja Eesti
seadusega 23. maist 1928. (ilmunud R. T.
nr. 47), mis järgnes vähem kui 2 kuud
pärast vahekohtu klauselite protokolliga
ühinemise seadust. Riigikogu poolt vastu
võetud 28. märtsil 1928. (R. T. nr. 30).

Ühenduses kõige sellega oleks huvitav
teada.

1) missugused uued õigused toob neile
vahekohtu klauselite protokoll?

2) kas praegune muudetud Eesti sea-
duseandlus lubab neid õigusi kasutada?

3) ja kuidas neid õigusi kasutada?

Vastus nendele kolmele küsimusele sel-
gub vahekohtu klauselite arutamisesest, ja
Vene kohtupidamise ja muutmise seaduse
interpreteerimisest.

Milline on protokollit üldtäendus?

Esimese artikli põhjal iga protokollit-
osaline tunnustab maksvaks seda kokkulep-
pet, mida mitmesuguste protokollitosaliste
riikide juridiksioonile alluvad pooled ma-
hutavad nende vahel sõlmitud lepinguisse
nimelt, et nad vastamisi kohustuvad la-
hendama vahekohtu teel olemasolevaid või
tulevikus tekkida võivad tülisid, ühendu-
ses sõlmitud lepinguga. Ühtlasi tunnus-
tab protokollitosaline, et see kohustis võib
olla täieline, absoluutne ja on maksev
isegi siis kui vahekohus peab aset leidma
riigis, mille juridiksioonile ei allu ükski
lepingupooltest. Samuti on kohustis mak-
sev ükskõik missuguse lepingu kohta, olgu
see siis kaubandusliku või mittekauban-
dusliku iseloomuga. Üksnes tingimus on,

et tülküsimus tema iseloomu poolest on lahendatav vahekohtu teel. Ometigi toob sama artikli teine lõige tunduva pehmen-damise tähendatud printsiibile: „iga proto-kolliosaline riik jätab enesele õiguse piirata eelpoolnimetatud kohustised lepingute peale, mis tema rahvusliku õiguse järgi tunnistatakse kaubanduslikkudeks. Iga protokolliosaline riik teatab sellest Rah-vasteliidu sektärile teadaandmiseks teistele protokolliosalistele riikidele.“

Selle lahendamise põhjus on väga lihtne. Kõik need seaduseandlused, mis kuuluvad n. n. Prantsuse tüüpi, keeldusid kaua vahekohtu klauseli mõistet tunnustamast, sest nägid selles avaliku korra vastasust. Lõppeks võtsid nad nimetatud klauseli küll vastu, kuid ainult kaubandus-likkude tülide lahendamiseks — teisi tülisid jättes tsiviilkohtu jurisdiktsiooni alla, või kompromissi teel lahendatavaks. —

Seega said need riigid, kes olid vahekohtu klauseli üldistamise poolt, kõik tülküsimumused alistada vahekohtule, kuna teised — n. n. Prantsuse tüüpi kuulu-vad — võivad ettenähtud erandi põhjal kõrvaldada vahekohtu klauseli rakenda-mist mittekaubanduslikkude lepingute suhtes. Eesti valitsus — järgnedes Belgia, Prantsusmaa, Monaco, Rumeenia, Hispaania, Hollandi ja Läti eeskujule — kasutas ka antud õigust ja deklareeris, et ta piirab protokollil põhjal vastu võetavate kohustiste ulatust ainult niisuguste lepingutega, mis tema oma seaduseandluse põhjal tunnistatakse kaubanduslikkudeks. Kas see tähendab, et eestlane ei saa ega tohi tarvitada vahekohtu klauselit tsiviil-lepingus? Mitte sugugi. Seega Eesti valitsus ei tunnusta antud vahekohtu otsuseid mittekaubanduslikkudeks peetud lepingute suhtes, ega anna § 2, 3 ning 4 ette nähtud kergendusi vahekohtu menetluse aitamiseks ning otsuse teostamiseks.

Kas see reservatsioon kitsendab nii tunduvalt konventsiooni rakendamise ala, nagu

väljendati seda kartust seaduse arutamise ajal? Sellele võiks kahtlemata vastata eitavalt. Eestis maksvad seadused ei määra kindlaks küllaldase täpsusega, missugused toimingud on kaubanduslikud, missugused mitte, kuid võib siiski mitmete tekstide abil seda küsimust selgitada. Selleks võib näiteks tarvitada endise Vene kaub. kp. s. artikleid 41—43 ja kaubandusettevõtete loendamist otsekoheste maksude seaduses § 449 lisa II antud. Kes on seaduse poolt kaupmeheks tunnistatud, omab ka juriidiliselt kaupmehe seisukoha, ja kõik toimingud, mis tema ettevõtte huvides tehtud, peab loetama kaubanduslikkudeks.

On kõigele vaatamata kindel, et isegi antud piiramisega protokollil rakendamise-ala jääb õige laiaulatuslikuks, ja et tema piirkonnale allub suur hulk toiminguid.

Millist protseduuri aga tarvitada vahekohtu tegelikuks kasutamiseks? Protokoll määrab, et „vahekohtu menetlusel, vahekohtu moodustamine ühes arvatud, on mõõduandvad poolte tahe ja selle riigi seadused, mille territooriumil vahekohus aset leiab.“

Juhul, kui poolte tahe ja tarvitata riigi seadus on vastastikku kokkukõlas, pole vahekohtu menetlusel ja moodustamisel raskusi, kui need aga üksteisest erinevad, võib vahel raske olla kindlaks määrata prevaleerivat normi, kui tülküsimumus, mis vastab protokollil nõuetele, on antud vahekohtule, siis protokolliosalised riigid on kohustatud hõlbustama kõiki menetluse toiminguid, mida nende territooriumil tuleb ette võtta. Peab aru saama, et see kohustis maksab igal juhul, vaatamata sellele, millisesse kodakondsusesse kuuluvad vahekohtus seisvad pooled. Ainsaks tingimuseks on, et nad alluvad protokolliosalisele riigile, ja vaatamata sellele kus vahekohus aset leiab.

Klauseli järele on iga protokolliosaline riik kohustatud hoolt kandma kõigi oma territooriumil antud vahekohtu otsuste täidesaatmise eest. Mis sünnib aga sel ju-

hul, kui otsus on antud teises riigis? Kas otsuse täidesaatmine on ka siis kohustav? Praegusel korral mitte, ja sellepärast Rahvasteliit esitas vahekohtu protokolliosalistele riikidele allakirjutamiseks uue konventsiooni, mis protokollit täiendab just välisvahekohtuliste otsuste täidesaatmise suhtes. Sellele täiendavale konventsioonile on juba alla kirjutanud Austria, Belgia, Inglise, Prantsuse ja Itaalia valitsused.

Mõlemal eelmisel juhul, s. o. menetluse toimingute hõlbustamisel kui ka otsuse täideviimisel, rakendab iga riik vahekohtu suhtes oma territooriumil maksvad seadused.

Viimaks, — „protokolliosalisteriikide kohtud, mille arutusele tuleb tülüküsimus ühenduses mõne kompromissi või vahekohtu klauselit sisaldava lepinguga, peavad, ühe poole nõudel, jahtima tüliliosalised vahekohtunnikkude juurde asja otsustamiseks“.

Oluline moment on siin siis poole nõudmine. Kui kumbki pooltest ei protesteeriks, siis on kohus kompetentne ja võib otsustada. Aga kuidas ja millal peab huvitatud poole (s. o. kostja) nõudmine olema avaldatud? Tingimata kirjalikult ja *in limine liti*, s. o. esimesel kohtuistungil. Kui poolte formaalse või vaikiva nõusoleku põhjal kohus juba on hakanud küsimust arutama, siis kostjal ei ole enam õigust kohtu võimkonda tagasi lükata ja vahekohut nõuda. Aga sel korral võetakse tarvitusele selle riigi seadus, kus tülüküsimus arutusele esitatakse. Teine oluline moment on samas 4. artiklis formuleeritud, nimelt lepingus sisalduvate või tulevikus tekkida võivate tülide kohta käiv vahekohtu kokkulepe on maksev 1. artikli põhjal ja võimalik teostada, kui esimene tingimus on kergesti arusaadav, see tähendab Eesti kohta, et toiming on siseseaduse järgi kaubanduslikuks peetud, teine on ebaselgem.

Viimaks, määrab protokoll, et niisugune üleandmine ei kitsenda kohtuasutiste kompetentsi sel juhul, kui mõnel

põhjused kompromissi kokkulepe, vahekohtu klausel või vahekohusise on muutunud jõuetuks või pole võimalik neid teostada. Selle eeskirjaga kaitsetakse nõudja huvisid sest sel juhul, kui vahekohtu otsus pole kättesaadav, siis võib asjaosaline uuesti pöörduda harilikku kohtu poole otsuse saamiseks.

Sellest arutlusest võib järeldada, et tähendatud protokoll, millega Eesti ühinenud, on enam vähem täielik ja lubab kaubanduslike tülüküsimuste lahendamist vahekohtu teel. Ainus silmapaistev puudus, nimelt vahekohtu otsuse täidesaatmine, kõrvaldatakse, kui kõik protokolliosalised riigid ühinevad hiljuti Genfis vastu võetud konventsiooniga „vahekohtuliste otsuste täidesaatmiseks“.

Tuleb aga nüüd arvesse võtta küsimus: Kas nimelt Eesti siseseadus on kokkukõlas protokollit eeskirjadega ja kas ta lubab protokollit rakendamist, kasutamist?

Põhimõtteliselt peab jaatavalt vastama. Riigikogu poolt 23. mail 1928 a. vastu võetud Vahekohtu asjus Ts. kp. seaduse täiendamise seadus (R. T. nr. 47) adopteeris enam vähem endist maksvat seadust uute protokollinormidega.

Ts. K. S. uue § 1400¹ redaktsioon kõlab järgmiselt: „Käesoleva seaduse §§ 1368—1400 on maksvad alljärgnevate muudatustega ka asjus, mis lepingupoolte kokkuleppel vahekohtule alluvad vahekohtu klauselite protokolliga ühinemise seaduse põhjal.“

Sellest järeldub:

1) et maksvad seadusenormid muudetakse ainult ses osas, mis puutub kaubanduslikku vahekohtusse, kuna tsiviilvahekohus allub endistele muutmatale normidele.

2) et maksvaid norme muudetakse ainult sel määral, kui võrd nad on formaalselt, täpsalt tähendatud kõne all olevas seaduses.

Erinevama põhimõttelise muutuse toob uus § 1400². Kuna endine seadus tundis

ära ja tunnustas ainult kompromissi, s. o. vahekohtu kokkulepet, tekkinud tüliküsimuste lahendamiseks, siis tunnustab uus tekst ka vahekohtu klauselit, s. o. tekkida võivate tüliküsimuste lahendamist vahekohtu teel. Põhiküsimus on selgesti formuleeritud: „Vahekohtu kirja (§ 1369 ja 1385) aset täidab eelmises (1400¹) paragrahvis tähendatud asjus poolte vahel sõlmitud lepingu klausel või erikokkulepe, mille järgi antakse vahekohtu lahendada lepingust tekkinud või tekkida võivad tüliküsimused.“ Ja nagu näha, lubab see artikkel vahekohtu klauseli mahutamist lepingusse või tema redigeerimist erikokkuleppena. Mõlemad vormid on lubatud ja täidavad vahekohtu kirja aset, nagu varem ette nähtud Ts. Kp. S. §§ 1369 ja 1385.

Ainus tingimus, mida peab täitma vahekohtu klauselit sisaldav leping või erikokkulepe, on et ta peab olema kirjalik. Kas peab ta aga notari ees kirjutatama, või notari poolt homologeeritud olema, nagu seda nõudis Ts. Kp. S. art. 1374? Põhimõtteliselt tingimata, kuigi uus seadus ei nõua sugugi notariaalvormi kaubanduslikkudest lepingutest. Praktiliselt ei ole aga see väga tähtis, sest Eesti kaupmeestel on ikka võimalus lepingut sõlmida kirjavahetuse teel teise välis-lepinguosalise mitte notariaalvormi nõudva seaduse järgi. Ja niisugune talitamisviis, säärane leping on täitsa seadusepärane ning Eestis maksev, normi *locus regit actum* põhjal — mille rakendamist sama Ts. Kp. S. tunnustab formaalselt oma § 707 järgmiselt redigeeritult: „Lepinguid ja akte, mis tehtud välismaal, arutatakse selle riigi seaduste põhjal, mille piirides nad on tehtud, ja tunnistatakse makevateks. Kui ainult neis sisalduv toiming ei ole vastane ühiskondlikule korrale ega ole keelatud keisririigi seadustega.“

Mis puutub lepingu klauseli või erikokkuleppe redigeerimisesse, siis peab see sisaldama: a) kas vahekohtunikkude nimed ja perekonnanimed b) või isiku või

asutise, kellele õigus antakse ühe või mõlema poole palvel vahekohtunikke nimetada lepingust tekkinud tüliküsimuste lahendamiseks (art. 1400²). See uus artikkel toob siis olulisi muudatusi jõusolevale seadusele, mis, nagu öeldud, jääb maksusse tsiviiliasjus. Kuna art. 1371 nõuab, et kompromiss annab „poolte ja nende poolt valitud vahemeeste nime, isanime, perekonnanime, tiitli, vahekohtu arutamisele antud tüliobjekti. Peale nende vajalikkude punktide võidakse vahekohtu kompromissiakti mahutada aktist osavõtjate isikute vabatahtlikul nõusolekul ka teisi, nagu: vahemeeste istungite koha, asjatoimetuse juhatamise ja dokumentide hoiukoha, poolte asja selgitamise korra kohta, tähtaja kohta, mil vahemehed peavad tüli otsustama, kindlustamise kohta, täitmise tagatise kohta ja viimaks kõikide muude punktide kohta, mis pole seadusele vastukäivad.“ Uus artikkel 1400³ ei nõua mitte enam kohtunikkude kutse-tähendamist ega kokkusaamise koha ja tarvitatava protsessi määramist, vaid nõuab ainult kohtunikkude nimede ja perekonnanimede või kompetentse isiku või asutise tähendamist. Võib aga kerkida küsimus, kas lepingupooltel on õigus valida ainult ühe vahekohtuniku, nagu see sünnib ühtelugu praegu, või kas § 1400³ eeskiri — s. o. et peab tähendatama vahekohtunikkude nimed ja perekonnanimed — on kohustatav ja keelab ühe ainsa vahekohtuniku valimist? Meie arvates ei saa kahelda, et ühe vahekohtuniku tarvitamine on päris seadusepärane, sest põhikõikartikkel 1367 jäi puutumatuks, ja lubab täpsalt et „kõik isikud, kel õigus vabalt käsitada oma varandust, võivad nende vahel tekkinud tülide lahendamise anda ühele või mitmele vahemehele, keda valitakse paarita arvus poolte vastastikusel nõusolekul.“

Oluline moment, mis ka muudeti kaubandusliku vahekohtu kohta, uue seaduse poolt, on Ts. Kp. S. § 1370, mis määrab, et vahekohtu kokkulepe peab kandma

poolte allkirju ja ka vahekohtunikkude allkirju nende volituste vastuvõtmise määrgina. Muidugi vahekohtu klauseli tarvitamisega see eeskiri ei oleks enam rakendatav. Lepingus ette nähtud vahekohtunikke ei saaks enam kohustada vastu võtma tüliküsimuste lahendamist, mis võib olla — ja kõige tihedamini — ei sünni. See nõudmine oleks aga täitsa võimatu, kui lepingus on ainult tähendatud „isik või asutis“, kellele antakse õigusühe või mõlema poole palvel vahekohtunikke nimetada lepingust tekkinud tüliküsimuste lahendamiseks. Sest kui ettenähtud eventuaalsetel kohtunikkudel olekski võimalus anda konditsionaalset nõusolekut, tähendatud isikud või asutised ei saaks seda teha, sest nende ülesanne ei ole, vastaval juhul, sugugi vahekohut anda, vaid üksnes, kui tüliküsimus tekib, vahekohtunikke nimetada. Seepärast uus § 1400⁴ määras § 1369 artiklis formuleeritud normi asemel, et a) isik või asutis, kellele pooled andsid õiguse vahekohtunikke nimetada, peab neid nimetama kahe nädala jooksul, arvates vastava palve (§ 1400³) esitamisest. b) vahekohtunikkudeks nimetatud isikud peavad avaldama oma nõusolekut vahekohtu ülesandeid oma peale võtta kahe nädala jooksul, arvates ajast, mil üks või mõlemad pooled esitasid neile tüliküsimuse lahendamiseks. Kui nad (s. o. ühel pool isik või asutis, ja teisel pool nimetatud vahekohtunikud) ei täida neid nõudmisi, siis lepingu Klausel või erikokkulepe vahekohtu kohta kaotab oma maksvuse.

Selles artiklis väljendatud norm on täitsa vastuvõetav ja vastab punktipealselt § 1369 põhimõttele. Ta rakendab kaubanduslike vahekohtule, tarvilikkude muutustega, alalhoiduvat reeglit tsiviilasjus.

Protsessus on järgmine. Lepingu redigeerimise ja allakirjutamise ajal ei ole mingit tegevuskäiku. Kui lepingu interpreteerimine ja teostamine ei tekita tüliküsimust — siis polegi küsimust. Kui aga tekib tüli, on menetlus järgmine.

Kui lepingus sisalduv vahekohtu klausel määrab ise vahekohtunikke. Üks pooltest esitab neile tüliküsimuse lahendamiseks, ja vastates sellele palvele, vahekohtunikud peavad antud ülesande oma peale võtma, kahe nädala jooksul arvates palve kättesaamisest, muidu jääb lepingu klausel maksvusetuks.

Kui lepingu klausel või erikokkulepe vahekohtu kohta ei määra ise vahekohtunikke, annab aga teatavale isikule või asutisele õiguse neid nimetada, huvitatud pool pöörduv siis selle isiku või asutise poole palvega vahekohtunikke nimetada. Seda palvel peab isik või asutis täitma kahe nädala jooksul, arvates palve kättesaamisest, muidu vahekohtu klausel kaotab oma maksvuse. Aga kas sel juhul valitud vahekohtunikud on kohustatud oma nõusolekut avaldama? § 1400⁴ nagu ta redigeeritud, nõuab seda ainult siis, kui nad saavad tüliküsimuse lahendamiseks ühelt või mõlematelt pooltelt. Et neil oleks niisugune kohustus isegi kui tüliküsimus on neile esitatud nimetava isiku või asutise poolt, peaks asendatama viimase lause osa järgmisega: „mil nad said ühe või mõlemate poolte või valimisest kohustatud isiku või asutise poolt tüliküsimuse lahendamiseks.“ Selle punkti suhtes tundub seadus pisut puudulikuna.

Viimane uus artikkel 1400⁵, täita kaubandusliku vahekohtu alal § 1372 aset, määrab, et „kui lepingu klauselis või erikokkuleppes ei ole vahekohtule määratud tähtaega otsuse tegemiseks, peab vahekohtu asja otsustama kahe kuu jooksul, arvates ajast, mil üks või mõlemad pooled esitasid temale tüliküsimuse lahendamiseks.“

Nagu varem öeldud, kõik need artiklid, mida täiendamise seadus ei puudutanud, jäävad täiel määral maksvusse. Seepärast § 1373 põhjal, kokkukõlas protokolli art. 4, 2. lõikega — kui vahekohtu otsus ei ole antud tähendatud tähtajal, on huvitatud pool õigustatud kohtu poole pöör-

duma harilikul viisil. Niisamuti kõik järgnevad artiklid 1375—1400 jäävad jõusse. Ka kaubanduslike vahukohtude suhtes igakord kui rakendatav norm on Eesti seadus, s. o. iga kord kui vahekoht leiab aset Eesti piirides. —

Kuidas aga kasutada tegelikus elus

protokollid ning seaduse poolt antud võimalusi? Kahtlemata kõige praktilisem ja soodsam abinõu on tarvitada Pariisi rahvusvahelise kaubandusekoja kaubandusliku vahekohtu organisatsiooni. Mispärast ja kuidas seda teha, on küsimus, mille käsitlemise reserveerime teiseks puhuks.

Rahukohtu nuhtlusseadustiku § 155.

M. Fiskar.

Käesolevate ridade ülesandeks tahab olla püüd selgitada, missugustes tingimustes ja kelle vastu sihitult võib kohaldamisele tulla Rahukohtu nuhtlusseadustiku § 155.

Nimetatud paragrahv, olles paigutatud Rahukohtu nuhtlusseadustiku 13. peatükki („Väärtegedest võõra omanduse vastu“) teise jakku („Võõra metsa äravõtmisest ja vigastamisest“) eeldab, et mets, kus toime pannakse selles paragrahvis ette nähtud väärteod, ei ole süüaluse valdamisel. Sel seisukohal on asunud end. Vene Senat, väljendades seda mitmekordsetes seletustes (76/331, 85/42, 905/11 j. t.). Nende seletuste järele oleneb raiumise omavolilisest tunnustamine täitsa sellest, kelle tegelikul valdamisel oli mets väärteo toimepanemise momendil, sest omavolilisest karistatavuse mõttes osutub kasutamine ainult seaduse poolt kaitstud faktilise valduse rikkumisega. Ei ole aga mets kahjusaaja, vaid hoopis raiuja valdamisel, siis ei või kohaldada RNS. § 155.

Ei ole põhjust end. Vene Senati mainitud seisukohta mitte arvestada ka meie oludes, mis võrreldes veneaegsetega selles suhtes ei ole muutunud, ja võib RNS. § 155 seega kohaldamisele tulla ainult neil juhtudel, kus mets, milles on aset leidnud puude äravõtmine või omavoliline raiumine, ei ole äravõtja või raiuja tegelikul valdamisel.

Ühenduses öelduga kerkib aga esile küsimus, millises korras tuleb lahendada juht,

kus rentnik raiub metsa temale renditud maaalal, ilma et rendileping teda selleks õigustaks või rendilandja oleks temale selleks andnud loa. Kas maa- ja metsaomaniku kaebusel võib rentnikku säärasel korral võtta vastutusele RNS. § 155 järele või on omanikul vaid võimalus nõuda metsa äravõtjalt, resp. omavoliliselt raiujalt kahjutasu tsiviilkohtu korras? Teiste sõnadega, tuleb lahendada küsimus, kas rentnikku tuleb ka võtta valdajana, keda ei või vastutusele võtta kriminaalkorras omavolilise raiumise toimepanemise või puude äravõtmise eest temale renditud metsas või mitte?

Kahtlus võib siin vahest tekkida silmas pidades BES. § 626 ja § 4053, mille järele rentnikku ei loeta rendiobjekti valdajaks (*possessor*), vaid ainult selle pidajaks (*detentor*). Lähemal vaatlusel aga selgub, et RNS. § 155 kohaldamisel tähendatud asjaolul ei ole olulist tähendust.

Nagu teada, tegi rooma õigus vahet valduse (*possessio*), mille juures asja valdaja ei tunnustanud kedagi teist asja omanikuks, ja pidamise (*detentio*) vahel, mille all mõeldi asja valdamist, selle omanikuks tunnustades kedagi teist. Ainult *possessor* sai valduskaitse osaliseks, kuna *detentorile* seda seadus ei kindlustanud.

Uuema aja seadustikkudest on ühed asunud selles küsimuses vana rooma vaatekohale (Prantsuse ja Itaalia koodeksid, Balti Eraseadus), kuna teised (Saksa, Šveitsi, Vene

tsiviilseadustikud) asuvad teisel seisukohal, tegemata olulist vahet valdamise kui niisuguse, (*possessio*) ja pidamise (*detentio*) vahel, võttes arvesse faktilist valdust ja lugedes seega valdajaks ka seda, kes, nagu näiteks rentnik, tunnistab kedagi teist asja omanikuks.

Tagasi tulles ülealnimetatud end. Vene Senati seletuste juure RNS. § 155 kohaldamise kohta, tuleb arvesse võtta, et need seletused, nagu selgub nende lähemal uurimisel, on antud juhtude kohta; mis on aset leidnud end. Vene riigi territooriumil, kus oli maksev Vene Seadustekogu X kõite I jagu, seega maa-alal, kus maksev tsiviilseadus ei teinud olulist vahet *possessio* ja *detentio* vahel vana rooma õiguse mõttes, vaid luges valdajaks, kellest neis seletustes jutt, niihästi üht kui teist. Oleks Senat andnud neid seletusi juhtude kohta, mis oleksid aset leidnud maa-alal, kus maksis Balti Eraseadus, oleks senat, täiendavalt seletanud, et tema otsuste põhisustes mainitud tegeliku valdaja alla tuleb mõista nii *possessor* kui ka *detentor*, kuid nimetatud asjus polnud vaja seda seletada, sest, nagu nägime, Vene seadustekogu X kõite I jagu *possessio* ja *detentio* vahel vahet ei tee, mispärast küsimus oli selge iseenesest. Seepärast, kohaldades RNS. §. 155 ja tema kohta Vene Senati poolt antud seletusi territooriumil, kus on maksev Balti Eraseadus oma vahe tegemisega *possessio* ja *detentio* vahel, tuleb neid seletusi, nende ridade kirjutaja arvates, võtta Balti Eraseaduse seisukohalt laiemas mõttes, see tähendab neis seletustes mainitud faktilise pidaja all tuleb mõelda nii *possessorit* kui ka *detentorit*, seega ühtlasi rentnikku.

Et Rahukohtu nuhtlusseadustiku 13. peatäki kohaldamisel üldse tuleb tegeliku valdaja all mõista ka *detentorit*, sellele seisukohale on asunud ka riigikohus, kinnitades seega praegu tehtud järeldust. Nimelt on riigikohus J. S. süüdistuste asjas RNS. §§ 142 ja 169 järele (Riigik. krim.-osak. toim. № 510 — 1925 a.) leidnud, et ei ole ole-

mas varguse ega omavoli tarvitamise koosseisu, see on puudub asja võõrast valdusest äravõtmine, resp. selle valduse rikkimine, kui üürnik võtab ära temale üürile antud korteri seinalt üürileandjale kuuluvaid pilte, ehk küll üürnik ju esineb vaid pidajana, aga mitte valdajana selle sõna kitsamas mõttes. Sarnastades niiviisi *detentori* *possessoriga*, lugedes nii üht kui teist tegelikuks pidajaks, on riigikohus vastuse andnud ka eespool üles seatud küsimusele, ja osutub õigeks väide, et rentnikku temale renditud maa-alal olevas metsas omavoliliselt toime pandud raiumise eest ei või vastutusele võtta RNS. § 155 järele, sest „tegeliku valdaja“ all tuleb mõista nii *possessorit* kui ka *detentorit* BES. § 626 j. t. mõttes (rentnikku).

Erilised vahekorrad omavolilise metsaraiumise alal on tekkinud meie riigis põlutööministeeriumi kui Maaseaduse elluviija ja riigimaa rentnikkude vahel „Maareformi teostamise määruste“ § 95 esialgse redaktsiooni (R. T. № 16/17 — 1920 a.) käsitamisel. Milles need vahekorrad seisid, ja kas praktika sel alal on välja kujunenud kokkukõlas seaduse täpsa mõttega, seejuures lubatagu veidi peatuda.

Kõige pealt tuleb tähendada, et nimetatud § 95 redaktsioon ei olnud kaugeliki õnnelik, jättes oma täpsuse poolest palju soovida. Sisu poolest aga ei taha see paragrahv ühte minna meil maksva seadusega.

Esitatud paragrahvi alguses on öeldud, et rentnik vastutab temale renditud maa-alal leiduva, kuid temale veel müümata metsa eest kui tema hoole alla usaldatud võõra varanduse eest. Tekib küsimus, mis saab, kui rentnik, ilma et temal selleks oleks vastavat luba, raiub selles metsas puid, omandab omavoliliselt metsasaadusi? Kas tuleb teda siis vastutusele võtta kriminaalkorras ja temale karistus määrata RNS. § 177 resp. NS. § 1681 põhjal? Nimetatud paragrahvi sõnasõnalisel tõlgendamisel peaks see küll nii olema, kuid vaevalt on vaba-

riigi valitsus tahtnud seda oma määru- ses väljendada. Vastutusele võtmine kui hoole alla antud võõra varanduse raiskamise või omandamise eest ei annaks ennast aga, kui asjasse süveneda ja mitte pealiskaudselt käia vaid § 95 sõnastuse järele, käesoleval korral ka üldse mitte konstrueerida. Kui seda tehtaks, oleks see paljas fiktsioon. Vabariigi valitsuse määrus ei saa ometi tunnustada olemas-olevaks vahekorda, mida tegelikult pole olemas, ei ole ju rentnik riigi vara hoidja, ega või tunnustada teatud väärteto koosseisu olemasolu seal, kus seda tegelikult ei ole olemas. Tegelikult ongi käidud teist rada ja sääraseil puhkudel vastutusele võetud RNS. § 155 järele, mille juurde allpool tagasi tuleme.

Veel imelikum on lugu § 95 teise poolega. Selle järele on riigirentnik kohustatud teatama kohalikule metsaülemale, kui võõraste poolt on temale renditud maa-alal omavoliliselt puid raiutud, ähvarduse korral ise vastutusele võetud saada kui omavoliline metsaraiuja. Ehk küll riigikohus ühes oma viimastest otsustest, nimelt A. K. süüdistuse asjas RNS. §§ 155 ja 158¹ järele (Riigikohtu krim. toim. № 251 — 1928 a.) on seletanud, et omavoliline metsaraiumine võõraste poolt peab säärasel juhul rentnikul teada olema, millise asjaolu tõekstegemise raskus lasub süüdistajal, on see vaid teatud kergendus mitte-teatanule, sest senises kohtupraktikas on olnud juhtusid, kus on rentniku süü- pingile asetamiseks küllaldaseks loetud fakti olemasolu, et raiumine oli aset leidnud ja rentnik sellest polnud teatanud metsaü- male, olenemata sellest, kas rentnik sellest raiumisest üldse teadis või mitte. Nende ridade kirjutaja arvates aga praegu nimeta- tud asjas kui ka temale analoogilistes üldse poleks võimalik olnud kohaldada RNS. §§ 155 ja 158¹. On alg-põhilause, et *criminetir* vastutab kodanik ainult tema enda poolt isiklikult toime pandud väärtegade eest ja kriminaalvastutus teiste tegude eest on mõeldav ainult erandina, seadusega täp- selt kindlaks määratud juhtudel. Meil mak-

sev seadus aga üldse ja RNS. § 155 eriti ei näe sugugi ette karistust võõraste isi- kute poolt toime pandud omavolilise raiu- mise eest sellest mitতেatamise korral ko- halikule metsaülemale. Vabariigi valitsuse määrus aga ei või olla aluseks koda- niku vastutuselevõtmiseks kriminaalkorras ja tema karistamiseks seaduse eriparagrah- vide (RNS. § 155 j. t.) järele, kui need pa- ragrahvid kui ka maksev seadus üldse ei näe ette säärast väärtegu. Võiks vast küll kõne alla tulla vastutuselevõtmine RNS. § 29 järele, kui valitsuse määruse nõuete mittetäitmise eest, aga milgi kombel mitte RNR. § 155 j. t. kui spetsiaalparagrahvide järele, millel pole midagi ühist riigirent- niku mitতেatamisega metsaülemale rent- niku käes olevas riigimetsas võõra isiku poolt toime pandud omavolilise raiumise üle.

Tagasi tulles riigirentniku enda poolt temale renditud maaalal kasvava metsa oma- volilisele raiumisele, olgu tähendatud, et riigikohus on leidnud (trükitud otsuste kogu № 87 — 1923 a.), et nii kaua kui rentniku talu maa peal olev mets pole seaduslikus korras rentnikule omanduseks kinnitatud, vastutab rentnik Maareformi teostamise määruse § 95 põhjal metsa raiumise eest R N S. § 155 ja teiste järele. Samale sei- sukohale on riigikohus asunud ka teistes, trükis mitte ilmunud otsuste põhjustustes, mil- lest olgu mainitud K. P. (Riigikohtu krim. toim. № 588 — 1921 a.) ja A. P. (Riigikohtu krim. toim. № 583 — 1921 a.) süüdistuse asjad RNS. §§ 155 ja 155¹ järele. Neis asjus riigikohus ei ühinenud rahukogu õigeks- mõistvate otsuste põhjustustega, kus oli ette toodud, et rentnikud on metsa raiunud maa peal, mis faktiliselt oli nende valdamisel, mispärast nende tegevuses rahukogu ei leidnud RNS. § 155 ettenähtud väärteto tundemärke. Riigikohtu arvates aga ei saada käesolevail puhkudel tarvitada omavoli mõis- tet praegu nimetatud, rahukogu poolt käsi- tatud viisil, sest et Maaseaduses (Maaref. teost. määr. § 95) kui eriseaduses olla ette nähtud, et rentnik vastutab tema hoole alla

usaldatud metsas puude raiumise eest ilma sellekohase loata kui omavoliline metsaraiuja, mispärast rahukogu olla rikkunud RNS. § 155. Seepärast riigikohus tühistas rahukogu õigeksmõistvad otsused.

Kuidas suhtusid aga need seisukohad maksva seaduse täpsasse mõttesse?

Nagu juba nägime, võib Rahukogu nuhtlusseadustiku § 155 tulla kohaldamisele ainult siis, kui on rikutud tegelikku valdamist. Seega ei või see paragrahv ka tulla kohaldamisele, kui on omavoliliselt metsa raiutud riigirentnikkude poolt nende tegelikul valdamisel olevas, neile renditud riigimaa peal asuvas metsas, kui selle maa päraldises.

Väide, et meil riigirentnikkude suhtes on tegemist eriseadusega, näib olevat ekslik. Maaseadus ei lausu ju midagi säärasest riigirentnikkude vastutuselevõtmisest ja pealegi ei ole riigikohus üldse tsiteerinud Maaseadust, vaid hoopis vabariigi valitsuse poolt välja antud Maareformi teostamise määrusi ja nimelt nende § 95. Määrusega aga seadust ei muudeta ega laiendada ja seadusega mitte kokkukõlas olevat määruse jätab kohus kohaldamata, kui iseenesest tühise, nagu seda riigikohus mitmekordselt on seletanud. Kui RNS. § 155 ise oma iseloomu poolest ei võimalda tema kohaldamist teatud juhtudel, siis ometi vabariigi valitsuse määrus ei või selle paragrahvi kohaldamist laiendada, tehes temale alluvaiks ja karistatavaiks tegusid, mis selle paragrahvi alla muidu ei mahu ja karistuse ähvardusel seaduseandja poolt üldse keelatud ei ole, sest: *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (NS. 31, RNS. § 1, UNS. § 1, Põhisead. § 9).

Ei saa ka võtta — nagu seda on mõnelt poolt püütud teha — riigi ja rentniku vahel olevat vahet sõnaselgelt, nagu oleks rentnik, alla kirjutades lepingu, milles muu seas on öeldud, et rentnik kohustub alituma Maareformi teostamise määrustele, ise oleks tunnustanud õigeks võimalust ja avaldanud nõusolekut teda vastutusele võtta RNS. § 155 järele Maaref. teost. määruste

§ 95 rikkumisel. Ei või ometi poolte erikokkuleppe põhjal — kui rendileping üldse annab ennast öeldu kohaselt tõlgendada — tunnustada karistatavaks seda või teist tegu, kui see seadusega enesega pole keelatud karistuse ähvardusel. Säärane kokkulepe oleks tühine iseenesest. Kohus peab kohaldama maksvat seadust, ega mitte riigi ja rentniku vahel sõlmitud rendilepingust tehtud, seadusega mitte kokkukõlas olevaid, järeldusi.

Öeldut kokku võttes jõuame seega järeldusele, et vastutusele võtmine RNS. § 155 ja teiste järele Maareformi teostamise määruste § 95 (R. T. № 16/17 — 1920 a. redaktsioonis) rikkumisel ei olnud kokkukõlas seaduse täpsa mõttega.

„Riigi Teatajas“ 16. jaanuarist № 5/6 valjakuulutatud vabariigi valitsuse poolt 9. jaanuaril 1925 a. vastu võetud „Määruse maareformi teostamise määruste §§ 94—99 muutmiseks“ maksimahakkamisega kaotas § 95-de 1920 a. redaktsioon oma maksvuse ja viimase sisu paigutati muudetud kujul teistesse paragrahvidesse (§§ 94, 99), mis praegu maksavad „Riigi Teatajas“ 1. detsembrist 1927. a. № 106 avaldatud kodifitseeritud väljaande redaktsioonis.

„Maareformi teostamise määruste“ praegu maksva § 94 redaktsioon (*in fine*) on kahjuks samuti ebamäärane, nagu endise § 95. omagi, rääkides riigirentniku vastutusest temale renditud maa-alal leiduva metsa, viijapuude ja põõsaste eest, kui tema hoole alla usaldatud võõra varanduse eest, mis aga pole muud kui fiktsioon, nagu juba nägime eespool. Ka Maareformi teostamise määrustes enestes ei ole midagi lausitud rentniku vastutuselevõtmisest omavolilise raiumise või metsamüügi korral kui võõra vara omandajat, vaid määruste § 99 järele nõutakse loata müüdüd metsa eest metsamüüjalt riigimetsa omavoliliste raiumiste kohta seaduses ette nähtud korras sisse vastav osa metsahinnast ühes trahviga metsaraiumise-aegse taksihinna suuruses. § 99 seega otseselt juhatab omavolilise raiu-

mise kohta käivate seaduste, teiste sõnades RNS. § 155 j. t. juurde. Et RNS. § 155 j. t. võivad kohaldamisele tulla ainult juhtudel, kus mets, kust riigirentnik metsa raius või omandas, ei olnud tema faktiilsel valdamisel, seda juba nägime. Vahest oleks võimalik ka omavolilist riigirentnikkudest raiujat temale renditud maa-alal vastutusele võtta RNS. § 29 järele, kui üleastujat vabariigi valitsuse määruses väljendatud keelust metsa mitte raiuda, kusjuures riigil oleks õigus sisse nõuda ka temaie tehtud kahju, kuid igatahes ilma erilise täiendava trahvita, RNS. § 158^t põhjal võib peale

panna ainult RNS. §§ 155, 156 ja 158 järele karistuse määramisel.

Vastutusele võtmisest võõraste isikute poolt toime pandud raiumisest mitteteatamise eest kohalikule metsaülemale praegu maksvuses olevad „Määrused maareformi teostamiseks“ ei kõnele.

Seega võib RNS. § 155 järele ühenduses § 158^t-ga riigirentnikku vastutusele võtta omavolilise raiumise eest ainult üldkorras, see on vaid juhtudel, mil raiumine on aset leidnud metsas, mis ei olnud rentniku faktiilsel valdamisel.

Kirjanduse ülevaade.

Prof. A. Piip: Rahvusvahelise õiguse süsteem.

K. O'Ü. „Loodus“. Tartu 1927.

Juridilises kirjanduses pole seni sõna võetud prof. Piibu ülalmainitud raamatu kohta. Mulle näib olevat tarviline juhtida tähelepanu selle raamatu ilmumisele kui rahvusvahelise õiguse süsteemi lühikesele käsitluskatsesele eesti keeles, täiendatud lepingute ja aktide tekstidega. Prof. Piibu raamat, nagu selgub autori saatesõnast, on määratud õpperaamatuks üliõpilasile, täiendades teiste autorite rahvusvahelise õiguse üldkursusi, eriti rahvusvahelise õiguse neis küsimusis, neis puutuvad Eesti vabariiki.

Prof. Piibu teos koostub kahest suurest osast. Esimene neist lk. 1—248) moodustab autori poolt Tartu ülikoolis peetud loengute kokkuvõite.

Olles veendunud, et rahvusvahelise õiguse studium Tartu ülikoolis ei saa olla viljakas ilma otsese tutvumiseta rahvusvaheliste lepingute ja aktidega, esitab prof. Piip oma raamatu teises osas (lk. 251—378) järgmised eestikeelsed tekstid: 1) tähtsamad üldrahvusvahelised aktid (16), 2.) tüüpilisemad lepingud, mis sõlminud Eesti välisriikidega (14 lep.) ja 3.) need riikliku iseseisvuse ajaloo aktid, mis tähistavad tähtsamaid momente iseseisvuse tekkimises ja määrasid Eesti rahvusvahelise seisundi (26 akti). Siinsamas (lk. 366—371) tuuakse ka täieline süstemaatiliselt korraldatud Eesti vabariigi poolt sõlmitud rahvusvaheliste lepingute loend.

Seda osa prof. Piibu teosest tuleb hinnata väga tähtsaks õppevahendina.

Mis puutub esimesse ossa, siis annab see üldiselt selge kujutluse rahvusvahelise õiguse süsteemist tema

algjoontes, vaatamata sellele, et aines on kokku surutud ruumilt ja sellest on tingitud mõnede küsimuste paratamatu pinnapealne käsitus.

Kuid rahvusvahelise õiguse süsteemile omistab prof. Piip omapärase ehituse, mis tekitab siiski mõningaid kahtlusi.

See osa prof. Piibu raamatust jaguneb omakord kolme alaossa: üldõpetused (esimene raamat), rahvusvahelise suhtlemise õpetus (teine raamat) ja rahvusvaheline valitsemisõigus (kolmas raamat).

Õpetust riigist kui rahvusvahelise õiguse subjektist, tema elementidest (maa-ala, rahvas), rahvusvahelisõiguslikust suhtlemisest — neid kõiki käsitletakse teises raamatus rahvusvahelise suhtlemise õpetuses. Mulle näib, et oleks olnud õigem neid rahvusvahelise õiguse teooria algküsimumi vaadelda kursuse üldosas, s.t. esimeses raamatus.

Autor loobub rahvusvahelise õiguse traditsioonilisest jaotusest rahu- ja sõjaõigusse. Sõja- ja neutraaliteedõigust käsitleb ta kui üht osa rahvusvahelise suhtlemise õpetuses (teine raamat).

Ka siin ei saa ma prof. Piibuga nõus olla. Sõjaseisund lõpetab normaalse vahekorra riikide vahel ja teda iseloomustab rahuaegse suhtlemise katkemine. Seepärast peab rahvusvahelise õiguse süsteemis omastama erikoha sõjaõiguse normidele.

Prof. Piip võtab oma kursusse ka n. n. rahvusvahelise eraõiguse (lk. 214—250), mida harilikult avalikõiguslikus rahvusvahelise õiguse kursuses ei käsitleta. On õnnelik mõte siduda neid rahvusvahelise õiguse osi. Niinasti oma allikate kui ka sõtsiaalse loomu poolt läheneb rahvusvaheline eraõigus ikka rohkem ja

rohkem rahvusvahelisele avalik-õigusele. Rahvusvaheline eraõigus omandab järjest rohkem rahvusvahelist leppimustel põhineva õigusliku süsteemi loomu. Nagu eraõiguskki kasvab ja areneb ta rahvusvahelise suhtlemise tarviduse piinal. Selt vaatekohalt käsitlebki autor rahvusvahelise eraõiguse alprintsipi oma teose kolmanda raamatu erilises alaosas.

Käsitelles rahvusvahelise õiguse teoreetilisi üldmõisteid peatub prof. Piip oma raamatus erilise huviga küsimusil, mis puutuvad Eesti vabariiki. Siin leiame ülevaate Eesti riikliku iseseisvuse tekkimisest (lk. 41—45) ja üksikasjalise kirjelduse läbirääkimisist ja konverentsist Balti riikide liidu loomiseks (lk. 59—64); autor märgib ära kõik rahvusvahelised sihtliidud ja muud kollektiivlepingud, millest Eesti osa võtab (lk. 140—142) ja harutleb küsimust, millist juriidilist loomu omas Saksa vägede okupatsioon 1918. a. (lk. 165, 166).

Käsitledes õpetust natsionaalseist võimudest rahvusvahelises suhtlemises (lk. 117—137) pühendab autor palju tähelepanu riigivanemale kui vabariigi esindajale (lk. 118, 120—128). Siin väljendab autor oma arvamust ka riigivanema üldise ametialalise seisundi kohta põhiseaduse järgi ja jõuab otsusele, et „meie riigivanem on igatahes riigipea, nagu seda on iga riigi täldesaatva võimu kõrgem esindaja, olgu kuningas või president, ning prof. Korsakovi ja teiste väide, et meie riigipead ei ole, on täiesti aluseta.“

Välte tõenduseks, et riigivanem on riigipea, tõmbab autor paralleeli riigivanema ja P.-A. Ühendriikide preisdendi vahel ja leiab võimaliku olevat väita, et nende ametite vahel on suur sarnasus, kuigi ei puudu ka erinevus — ametisse määramise korras ja vastutuses parlamendi ees. Neist erinevust on minu arvates igatahes küllalt selleks, et loobuda sarnastamast Eesti riigivanemat P.-A. Ühendriikide preisdendiga, rääkimata sellest, et prof. Piip unustab mainimast nende ametialaste volituste erinevust. Parlamendi poolt ametisse määratav ja poliitiliselt tema ees vastutav riigivanem omab seisukohta, millel pole midagi ühist P.-A. Ühendriikide preisdendi omaga, keda valib rahvas 4 aastaks ja kes selle aja kestel on tagandamatu. Ei saa nõus olla ka prof. Piibu arvamusega, et riigivanema osa ministrite määramisel on sama, mis P.-A. Ühendriikide preisdendil. Seal nimetab ministrid president, kuigi senati nõusolekul, Eestis määrab ministrid ja nende hulgas riigivanema ametisse riigikogu.

Teatava sarnasuse riigivanema ja P.-A. Ühendriikide preisdendi vahel võib leida vahest ainult riigivanema kui peaministri seisukohalt: Ühendriikides pündub peaminister ja viimase osa täidab president, kes juhatab valitsuse koosolekuid ja kokukõlastab üksikute ministrite tegevust. Kuld sisult on ka siin suur erinevus riigivanema ja P.-A. Ühendriikide preisdendi vahel. Ministrite teotsemisele

avaldab president märksa suuremat mõju kui riigivanem. P.-A. Ühendriikides on ministrid preisdendi abillised, kuna ta ise omab erilist ametialast seisukorda ja laia iseseisvat volituspiirkonda. Eestis on ministrid riigivanema kaastõõlised, ta kuulub ministrite kolleegiumi ja omab vaid vähesed iseseisvaid volitusi. Riigivõimu ehituses on Eestis järjekindlamalt läbi viidud kollegiaalne printsip, kuna P.-A. Ühendriikides omistatakse suuremat tähtsust üksikisikulisele põhimõttele.

Riigivanema kui vabariigi välisesindaja juriidilise seisukorra määrab põhiseaduse § 61, mis lausub: „Riigivanem esitab Eesti vabariiki.“

Riigivanema kõrgem esindusvõim avaldub prof. Piibu arvates realselt kolmesuguste esindusaktide teostamisel: 1.) lepingute sõlmimisel (volituse andmine lepingu allakirjutamiseks ja ratifikatsioonakti koostamine), 2.) saadikute määramine võõraste riigipeade juurde; 3.) teiste riikide diplomaatiliste esindajate vastuvõtmine.

Mis puutub viimasesse tegevusse, siis siin ei teki mingisuguseid raskusi. Välisriikide saadikud akkrediteeritakse riigivanema juurde, kellele nad edasi annavad oma volikirjad.

Raskem on määrata riigivanema osa lepingute sõlmimisel ja Eesti diplomaatiliste esindajate nimetamisel. Siin tekkivate raskuste põhjuseks on: 1.) riigivanema ebamäärane seisukord, kes ühel ajal on peaminister ja vabariigi esindaja tema välissuhtlemises ja 2.) vabariigi valitsuse ja riigivanema volituste ebatäpiliselt piiritletu teiste riikidega suhtlemise alal.

Põhiseaduse järgi kuulub vabariigi valitsuse kompetentsi rahvusvaheliste lepingute sõlmimine ning sõjaväeliste ja kodanikkude ametnikkude nimetamine (põhisead. § 60 pp 2 ja 3). Sellest järgneb, et volituse lepingu allakirjutamiseks võib anda ainult vabariigi valitsuse otsuse põhjal; samasugune otsus on tarviline ka välissaadiku määramisel.

Prof. Piip väidab, et kujunenud praktilise järgi volitused lepingute allakirjutamiseks vabariigi valitsuse otsuse põhjal kui ka volikirjad vabariigi valitsuse poolt välisriikidesse määratud saadikutele, kirjutab alla riigivanem ja kontrasigneerib välisminister, kusjuures ei ühel ega teisel juhul ei mainita, et akt on koostatud vabariigi valitsuse otsuse põhjal.

Prof. Piip tõlgendab seda nii, et riigivanem mõlemal juhul toimib põhiseaduse § 61 põhjal, s. t. teostab oma iseseisvat volitust. Säärast tõlgendamist ei saa pidada vaieldamatuks. Volitusi ja akkrediteerimiskirju alla kirjutades on riigivanem vormiliselt seotud vabariigi valitsuse otsusega, kelle koosseisu ta ise kuulub. Tähendab, ta toimib mõlemal juhul mitte ainult põhisead. § 61 põhjal, vaid ka kui vabariigi valitsuse määruis teostav organ, kui selle kolleegiumi esindaja ja juhtija.

Säärane olukord loob pinna arusaamatuste tekki-
miseks vabariigi valitsuse ja riigivanema vahel välis-
esinduslike aktide tegemisel ja riigivanema kui
liigi esindaja võimupiir jääb rahvusvahelisõiguslikult
ebamääraseks.

Presidendiga vabariikides ei teki sääraseid ras-
kusi. Pole tarvidust siin selgitama hakata, kuidas
neis parlament osa võtab välisesinduslike aktide-
dest. Kuid seal tehakse need aktid vormiliselt ainult
presidendi nimele temaile konstitutsioonis vastuvaielda-
matult antud õiguse põhjal esindada riiki välissuhtle-
misel. Ka presidendiga parlamentlike vabariiki-
des ei saa president teha sääraseid akte ilma minis-
teriumi nõusolekuta. See nõudmine piirab faktiliselt
palju presidendi tegevusvabadust, kuid õiguslikult
seisukohalt ei ole kahtlust, et president, toimetades
välisesinduslike akte, teostab oma iseseisvat volitust

F. Korsakov.

Lettlands Bürgerliches Gesetzbuch.

Herausgegeben im Auftrage des deutschen Juristen-
vereins zu Riga, von Dr. C. v. Schilling und H. Ehlers.
Verlag der Akt.-Ges. Ernst Plates, Riga, 1928

Vaatomata pealkirjale, on käesolev teos endine
ja ka praegu veel Lätis (kui ka Eestis) maksev
Provinzialrecht für Liv-, Est- u. Kurland III. Teil.
Privatrecht. Uus nimetus pole küll ametlik, kuid
väljaandjad põhistavad muutmist sellega, et nimetus
„Provinzialrecht“ on oma tähenduse kaotanud sest
ajast, kui vastand üldise (Vene riigi) õigusega ära
langenud. Nüüd on saanud endine „kohalik“ õigus
üldiseks, mille kõrval X kõlde Lettgallias kohaliku
õigusena maksab.

Oma sisult erineb käesolev väljaanne ametlikust
kui ka Bröcker'i omast peajaslikult selles, et make-
vuse kaotanud artiklid on välja jäetud ja Läti s aduse-
andlusega muudetud artiklid uues redaktsioonis esita-
tud. Teisest küljest on välja jäetud kõik Eesti maa,
linna ja talurahva õigust käsitlevad artiklid.

Kus ametliku väljaande artiklite tekst hilisemate
seadustega *expressis verbis* muudetud pole, kuid
oma tähenduse sisuliselt või mõtte poolest muutnud
või kaotanud, on väljaandjate poolt antud iga
sellise artikli all seletused (Erläuterungen).

Aluseks on võetud 1864 a. ametlik saksa välja-
anne, kuid veneaegsete „*продолжение*“ tekst on
toodud Vene ja Läti aegsete seaduste tekst läti kee-
tes, kuid nii need kui teised on varustatud rööbiti
saksakeelse tõlkega.

Esitatud kujul annab käesolev väljaanne ülevaate
Lätis praegu jõus olevast tsiviilõigusest ning see-
pärast võiks olla Läti juristidele kasulikuks orienteeru-
misvahendiks õiguse ebaseelges seisukorras kunni uue
tsiviilseadustiku ilmumiseni.

Raamat on varustatud kaunis põhjaliku alfabee-
tise asiregistriga. Lisana saksakeelses tõikes trüki-
tud: 1) Läti abieluseadus 1921. a., 2) vallaliste laste
legitiimeerimise seadus 1924. a., 3) perekonnaseisu
seadus 1921. a. ja 4) türiseadus 1924. a.

Meile, Eesti juristidele, mingit praktilist tähen-
dust see väljaanne omada ei saa; üksnes asjasthuvi-
tatuile võiks ta kasulik olla informeerumiselikana tsi-
viilõiguse praegusest seisukorrast meie naaberriigis,
kellega ajalooliselt ja eriti õigusajalooliselt meil palju
ühist.

E. Ein.

Ülevaateid

Kohtute koossels ja tegevus 1927. a.

A. Koosseis.

Kohtutes, välja arvatud erikohtud (sõjaväe-, val-
lakohtud ja linna-vaestelastekohtud) oli 1927. a
ametis 168 kohtunikku.

Riigikohus töötas aasta vältel endises
koosseisus 13 kohtunikuga — esimees, abiesimees,
kolm osakonna-esimeest ja kaheksa kohtulliget
(kriminaal- ja tsiviil-osakonnas kummaski kaks lii-
get ja administratiiv-osakonnas viis liiget, üks nen-
dest abiesimees).

Kohtupalati koosseis oli samuti endine
12 kohtunikku: vanem esimees, tsiviil-departemangu

esimees ja 10 kohtulliget (neli kriminaal- ja kuus
tsiviil-departemangus).

Rahukogudes töötas peale esimeeste Tal-
linnas kolm ja Tartus kaks abiesimeest. Rakveres
ja Viljandis kummaski üks abiesimees ning alaliste
liikmetena Tallinnas 14, Tartus 12, Rakveres 8 ja
Viljandis 6. Kokku 51 rahukogude koosseisu kuu-
luvad kohtunikku.

Kohtu-uurija ameteid oli aruande-aasta
alul avatud 40 ja 22 aprillist 39, nende hulgas 4
tähtsamate asjade jaoks. Nimelt oli Tallinna-Haap-
salu Rahukogu ringkonnas 16, nende hulgas 3 tähtsa-
mate asjade jaoks, Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas
aasta alul 12, nende hulgas 1 tähtsamate asjade jaoks,

Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 7 ja Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 5. — Kohtuministeeriumi määrusega 11. 8. 27. a. nr. 12 (R. T. nr. 24—27. a.) likvideeriti Valga 2. kohtu-uurija jaoskond ja moodustati uus kohtu-uurija jaoskond asukohaga Petseri linnas, nimetades seda Petseri 2. jaoskonnaks, ning määrusega 22. apr. 1927. a. nr. 1 (R. T. nr. 42—27. a.) muudeti Tartu linna ja maakonna kohtu-uurijate jaoskondade tööpiirkonnad ning moodustati 5 jaoskonda, nii et 22. apr. 1927. a. oli Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas üldse 11 kohtu-uurija jaoskonda, nende hulgas üks tähtsamate asjade jaoks. Saaremaa 1. ja 2. jaoskonnas ning Hilumaa jaoskonnas täitsid vastava jsk. rahukohtunikud ühtlasi kohtu-uurijate kohuseid.

Rahukohtu jaoskondi oli 53, nimelt Tallinna-Haapsalu ringkonnas 18, Tartu-Võru ringkonnas 17, Rakvere-Paide ringkonnas 10, ja Viljandi-Pärnu ringkonnas 8. —

Kohtuministeeriumi määrusega 22. jaanuarist 1927. a. nr. 11 (R. T. nr. 10—27. a.) likvideeriti Narva 3. rahukohtuniku jaoskond ja moodustati uus rahukohtuniku jaoskond, nimetades seda Järva-Jaani jaoskonnaks, nii et jaoskondade arv jäi muutmata.

Üksikutes rahukogudes ja nende alla kuuluvate kohtunikkude hulgas olid aasta jooksul järgmised muudatused:

Tartu-Võru Rahukogus:

Ametisse nimetati: 17. oktoobril 1927. a. vanem kohtuameti kandidaat Heinrich Maru Petseri 2. jsk. kohtu-uurijaks.

Ümber nimetati: 6. apr. 1927. a. end Valga 2 jsk. kohtu-uurija Joosep Luik Valga kohtu-uurijaks 2. jsk. likvideerimise puhul.

Ümber paigutati: 30. märtsil 1927. a. Valga 1. jsk. kohtu-uurija Olaf Velding tema oma palvel Viljandi 2. jsk. kohtu-uurija kohale ja 3. okt. 1927. a. a) Tartu 4. jsk. rahukohtunik Voldemar Klaus Võru 2. jsk. rahukohtuniku kohale ja b) Võru 2. jsk. rahukohtunik Johannes-Eduard Õunapuu tema oma palvel Tartu 4. jsk. rahukohtuniku kohale.

Rakvere-Paide Rahukogus:

Ümber paigutati 5. veebruaril 1927. a. Narva 3 jsk. rahukohtunik Konstantin Kallismaa jskonna likvideerimise puhul omal palvel Järva-Jaani jsk. rahukohtuniku kohale.

Viljandi-Pärnu Rahukogus:

Ümber paigutati 30. märtsil 1927. a. Valga 1. jsk. kohtu-uurija Olaf Velding tema oma palvel Viljandi 2. jsk. kohtu-uurija kohale.

B. Tegevus.

Riigikohtu, Kohtupalati, rahukogude, kohtu-uurijate ja rahukohtunikkude aruannete järele oli

1927. a. neis kohtutes toimetada 170.365 asja (1926. a. 166.444 asja), nende hulgas 19.6. a. lõpetamata 22027 asja. Peale selle toimetati rahukogudes kui I astme kohtutes sündiliste-asju 1048 ning Kr. Kp. S. § 277 ja t. põhjal lõpetamiseks ette pandud kriminaal-asju 3536; kokku 4584 kergemat liiki asja, mis käesolevast üldarvustikust on välja jäetud.

Aruandeaastal on lahendatud ja lõpetatud 147.662 asja, s. o. üldarvust 86,67% ja lahendamata jäänud 22.703 asja ehk 13,33%. (Eelmisel, 1926. a. lahendati 144.417 asja ehk 86,76% ja jäi lahendamata 22.027 asja ehk 13,24%). 1927. a. on kohtute toimetusel olnud asjade arv eelmise aastaga võrreldes kasvanud 3921 asja võrra, lahendatud asjade arv 3245 asja võrra ning lahendamata asjade arv 676 asja võrra.

Üksikasjalisel kujunes kohtute tegevus järgmiselt:

Asjade üldarv.

	1926 a.	1927 a.
Riigikohus	5669	4836
Kohtupalat	2900	2651
Rahukogud I astme kohtuna	11079	11189
Rahukogud II astme kohtuna	13566	14265
Kohtu-uurijad	6872	6277
Rahukohtunikud	12638	131147
Kokku	166444	170365

Lõpetatud asjad.

	1926 a.	1927 a.
Riigikohus	4425	3889
Kohtupalat	1673	1645
Rahukogud I astme kohtuna	6817	6843
Rahukogud II astme kohtuna	10281	10273
Kohtu-uurijad	5768	5341
Rahukohtunikud	115453	119721
Kokku	144417	147662

Lõpetamata asjad.

	1926 a.	1927 a.
Riigikohus	1244	997
Kohtupalat	1227	1006
Rahukogud I astme kohtuna	4262	4946
Rahukogud II astme kohtuna	3285	3992
Kohtu-uurijad	1104	936
Rahukohtunikud	10905	11426
Kokku	22027	22703

Üksikute kohtute tegevuse aruannetel peatudes oleks tähendada järgmist:

Riigikohtus on aruande aastal lahendatud ja lõpetatud 3889 asja (eelmisel aastal 4425), nii et iga liikme kohta 320 asja langeb (eelmisel aastal 369 asja).

Õldkogus lahendati 70 asja (eelmisel aastal 75 asja) ja peale selle veel 145 mitmesugust küsimust (eelmisel aastal 222).

Tsiviil-osa k o n n a s 3 kohtunikuga lahendati 1097 asja, nende hulgas 67 perekonnanime-muutmise asja (eelmisel aastal 1132 asja, seal hulgas 98 perekonnanime-muutmise asja).

Kriminaal-osa k o n n a s 3 kohtunikuga lahendati 1112 asja (eelmisel aastal 1284 asja) ja Administratiiv-osa k o n n a s 6 kohtunikuga lahendati 1560 asja (eelmisel aastal 1934).

Peale selle lahendati üldkogu ja osakondade korraidavalt koosolekuil üldse kokku 4125 küsimust.

Kohtupalatis on asju lahendatud ja lõpetatud üldse 1845, nendest 672 kr., 971 tsiviil ja 2 esimese astme kr. asja (eelmisel aastal 1673), nii et üldiselt ühe kohtuniku kohta langeb 137 asja (eelmisel aastal 145 asja).

Rahukogudes oli toimetada, kui esimese ja teise astme asjad kokku võtta, 25.451 asja (eelmisel aastal 24.645 asja). Neist lõpetati 17.116 asja, jäi lõpetamata 8338 asja. — Peale selle oli veel otsustatud Kr. Kp. S. § 277 ja t. põhjal esitatud asju 3536 ning sundtäite-asju 1048. —

Rahukogudes I astme kohtutena oli toimetatud üldse 11.189 asja, nende hulgas aruande-aastal tulnud 6927 asja. Tulnud asjade hulgas on siin näidatud ka 1868 hoiuasja, kuna sundtäite-asju ning Kr. Kp. S. § 277 ja t. põhjal lõpetamiseks ettepanud kriminaal-asju, kui lihtsamaid, et ole kaasa arvatud. —

Aruande-aasta jooksul lahendati ja lõpetati 6843 asja, nimelt 4574 tsiviil-asja (nende hulgas 1560 hoiuasja), 344 adm. asja ja 1925 kriminaal-asja.

Peale selle otsustati veel 1048 sundtäite asja ja Kr. Kp. S. § 277 ja t. põhjal lõpetamiseks ning eriküsimuste lahendamiseks ettepanud 3536 asja. —

Rahukogudes II astme kohtutena oli toimetusel 14.265 asja, nende hulgas aruande aastal tulnud 10.980; neist on lõpetatud 10.273 asja (72%) ja jäi lõpetamata 3992 asja (28%).

51 rahukogude koosseisu kuuluva kohtuniku peale jaotatud tuleb läbistikku iga kohtuniku kohta 425 otsustatud asja, nimelt 104 raskemat liiki tsiviil-, kriminaal- ja adm. asja ning 120 kergemat liiki asja, nagu sundtäite-, hoiu- ja lõpetamiseks ning eriküsimuste lahendamiseks esitatud kriminaal asja, ja peale selle veel 201 teise astme kriminaal ning tsiviil-asja.

Kohtu uurimistoimetusi oli 1927. a. 6277 (eelmisel aastal 6872), neist viidi lõpule 5341 (eelmisel aastal 5768), mis iga üksiku kohtu-uurija kohta välja teeb läbistikku 137 asja (eelmisel aastal 141 asja). Kui nende hulgas ära eraldada nelja tähtsamate asjade kohtu-uurija poolt õiendatud 48 toimetust, siis tuleb iga jaoskonna kohtu-uurija kohta 151 lõpetatud asja aastas (eelmisel aastal 154) ehk umbes 13 asja kuus.

Lõpetamata jäi eeluurimistoimetusi 936. —

Kõige suurem hulk lõpetatud uurimisi on näidatud Harjumaa 2. jaoskonnas, nimelt 255 asja, siis Viljandi 1. jaoskonnas 213 ja Tallinna 4. jaoskonnas 200 asja.

Aruande-aastal rahukogude toimetada olnud 131.147 asjast on aasta jooksul lahendatud 119.721 asja ja nimelt 69.610 kriminaal-49.239 tsiviil- ja 872 admin.-asja (eelmisel aastal 115.453 asja), mis läbisegi ühe kohtuniku kohta välja teeb 2259 asja (eelmisel aastal 2178 asja). — Aasta lõpul oli lõpetamata 11.426 asja, nende hulgas 5039 kriminaal-, 6270 tsiviil- ja 117 admin.-asja, ehk jaoskonna kohta läbistikku 215 asja (eelmisel aastal 206 asja).

Kõige suurem läbivaadatud asjade arv oli Viljandi 1. jaoskonnas, nimelt 3855 asja (eelmisel aastal 3455), selle järel Tallinna 7. jsk. 3629 asja (eelmisel aastal 4136 asja) ja Tallinna 2. jaoskonnas 3534 asja (eelmisel aastal 4147 asja). Kõige vähem on lahendatud Narva 3. jaoskonnas, mis 1. 3. 1927. a. likvideeriti, nimelt 360 asja, edasi Hiiumaa jaoskonnas 840 (eelmisel aastal 659), Pärnu 2. jaoskonnas 1120 asja (eelmisel aastal 1194) ja Otepää jaoskonnas 1321 asja (eelmisel aastal 1396).

Läbisegi võttes lahendati iga rahukogude poolt Tallinna-Haapsalu ringkonnas 2283 asja (eelmisel aastal 2329), Tartu-Võru ringkonnas 2367 asja (eelmisel aastal 2213), Viljandi-Pärnu ringkonnas 2214 asja (eelmisel aastal 2021) ja Rakvere-Paide ringkonnas 2067 asja (eelmisel aastal 1974). —

Peale otsese töö jaoskondades võtsid rahukogude tunikud osa rahukogu istungitest rahukogu teise astme asjus ilma asjade ettekande kohustiseta.

Kohtute tegevust aitavad iseloomustada järgmised arvud:

Kohtupalatis 1927. a. jooksul lõpetatud üldarvule 1645 võib vastu seada samal aastal Riigikohtule tulnud 527 kaebust Kohtupalati otsuste peale, mis esimesest arvust oleks 32,05% (eelmisel aastal 26,99%).

Riigikohtus 1927. a. läbi vaadatud 532 Kohtupalati asjast tühistati otsuseid 122 asjas, mis välja teeb 22,93% (eelmisel aastal 20,05%), nimelt 292 tsiviil-asjas 78 otsust ehk 26,71% (eelmisel aastal 23,19%) ja 223 kriminaal-asjas 44 otsust ehk 19,73% (eelmisel aastal 15,98%).

Üldkogus valvekorrast läbi vaadatud 17 kohtupalati asjas otsuseid tühistatud ei ole.

Rahukogudes kui II astme kohtutes lahendatud asjade üldarvule 10.273 võib vastu seada riigikohtule aruande-aastal tulnud kaebused rahukogude otsuste peale üldarvus 1562 (nende seas valvekorrast 10 kaebust), mis teeb umbes 15,2% esimesest arvust. (Peale 1927. a. tulnud asjade oli eelmisest aastast Riigikohtus jäänud lahendamata 334 asja).

Riigikohtu aruande aastal läbi vaadatud 1540 rahukogude II astme asjus tühistati otsuseid 376 ehk läbistikku 24,41%, nimelt 737 tsiviil-asjas 219 ehk 29,72% (eelmisel aastal 35,19%) ja 803 kriminaal-asjas 157 ehk 19,55% (eelmisel aastal 18,30%). Üksikute rahukogude suhtes oleks tähendada, et tsiviil-asjus tühistati Tallinna-Haapsalu Rahukogu 286 otsusest 92 ehk 32,17% (eelmisel aastal 33,06%), Tartu-Võru Rahukogu 196 otsusest 45 ehk 22,95% (eelmisel aastal 34%), Viljandi-Pärnu Rahukogu 177 otsusest 62 ehk 35,03% (eelmisel aastal 35,26%) Rakvere-Paide Rahukogu 78 otsusest 20 ehk 25,64% (eelmisel aastal 32,78%).

Kriminaal-asjus tühistati Tallinna-Haapsalu Rahukogu 357 otsusest 75 ehk 21,01% (eelmisel aastal 17,23%), Tartu-Võru Rahukogu 196 otsusest 48 ehk 24,24% (eelmisel aastal 21,91%), Rakvere-Paide Rahukogu 131 otsusest 18 ehk 13,74% (eelmisel aastal 15,29%) ja Viljandi-Pärnu Rahukogu 117 otsusest 16 ehk 13,68% (eelmisel aastal 17,31%).

Rahukogudes, kui I astme kohtutes, lahendatud üldarvule 6843 võib vastu seada kohtupalatisse rahukogude otsuste peale antud

edasikaebuste teel aasta jooksul tulnud unte asjade üldarv 1420 ja riigikohtule antud 109 revisjonikaebust administratiiv-asjus, kokku 1529 asja, mis teeb üldiselt 22,34% esimesest arvust (eelmisel aastal 26,33%). Administratiiv-asjus on muudetud edasikaevatud ja läbiyaadatud rahukogude 154 otsusest 65, mis teeb 42,21% (eelmisel aastal 37,73%), nimelt on muudetud Tallinna-Haapsalu Rahukogu 46 otsusest 17 ehk 36,96%, Tartu-Võru Rahukogu 32 otsusest 14 ehk 43,75%, Rakvere-Paide Rahukogu 50 otsusest 27 ehk 54,00% ja Viljandi-Pärnu Rahukogu 26 otsusest 7 ehk 26,92%. — Üldse muudeti aruandeaastal Riigikohtus läbi vaadatud rahukogude ja rahukohtunikkude otsusest administratiiv-asjus üldarvus 375 otsusest 180 ehk 48% (eelmisel aastal 37,62%).

Rahukohtunikkude juures aasta jooksul lahendatud asjade üldarvule 119,721 võib vastu seada rahukogudele samal aastal antud edasikaebused üldarvus 10,980, mis esimesest arvust teeb 9,17% (eelmisel aastal 9,37%).

Administratiiv-asjus muudeti 1927 a. riigikohtu poolt läbi vaadatud rahukohtunikkude 221 otsusest 115, ehk 52,03% (eelmisel aastal 37,94%). —

K. Parts

Riigikohtu tegelus.

Administratiiv-osakond.

Kas veneaegses Riigiteenistuse seaduses ette nähtud kord, et ametnikul oli võimalik riigiteenistuses edasi seista ka peale seda, kui teda ametist vabastati, on Eesti Vabariigi seadustega muudetud?

Vastus: jaatav.

Juba 19 nov. 1918 a. Aj. Valitsuse poolt vastu võetud seadusega (R. T. nr. 1 — 1918 a.) oli kindlaks määratud, et ametnikud jätkavad oma tegevust kuni see tegevus seaduslike võimude poolt lõpetatud, muudetud või jälle ametasutised ära kaotatud või ametnikud kõrvaldatud pole (§ 1) ja selle seaduse par. 2. oli ette nähtud, et endised veneaegsed seaduslikud määrused ja seadused maksavad Eesti riigi piirides niivõrt, kui võrd need seadused Eesti Maapäeva otsust mööda, mis 15. novembril 1917. a. vastu võetud, Päästekomitee manifesti läbi 25. veebruarist 1918. a., kui ka Ajutise Valitsuse endiste ja käesoleva määruse läbi muudetud ei ole. Hiljem 3. jaan. 1921. a. Ajut. Valitsuse poolt vastu võetud seadusega riigiametnikkude ja teenijate ametist vabastamise kohta (R. T. nr. 3/21 a. s. nr. 25)

oli antud riigiametnikkude ja teenijate ametist vabastamine vab. valitsusele ja temale alluvatele ametasutistele, kellest olenes ametnikkude ametisse määramine, kusjuures selle seaduse § 2. oli ette nähtud, et koosseisude vähendamise korral ametist vabastatud riigiametnikkudele ja teenijatele maksti poole kuu palk ette ametist vabastamise päevast arvates. Tähendatud seadustes ei ole aga sugugi ette nähtud, et ametist vabastatud isikud jäävad edasi riigiteenistusse ja et need oleks mõned õigused, mis ette nähtud Vene riigi teenistuse seaduses. Et Eesti seaduste järele ei jää ametnikud riigiteenistusse peale nende ametist vabastamist, see on veel selgemini põhjendatud riigikogu poolt 12. apr. 1924. a. vastu võetud seaduses riigiteenistusest vabastamise korral palga edasimaksamise kohta (R. T. nr. 51/52 — 1924 a.) milles otse öeldakse, et ametist vabastatud riigiametnikud ja teenijad enam riigiteenistuses ei seisa, nagu see järeldub sellest, et selle seaduse § 1. on ette nähtud juht peale ametist vabastamist uuesti riigiteenistusse astumise kohta, mida aga ei oleks tarvis olnud tähendada, kui ametist vabastamise korral riigiametnik või teenija jääks edasi riigiteenistusse meie seaduste järele. Sellest kõigest on selge, et meie seaduste järele, kuni uue Riigi-

teenistuse seaduse maksmahakkamiseni loeti riigiteenistuses olemise ajaks ametis olemise aeg kuni ametist vabastamiseni.

(R. Adm. T. nr. 745^I — 1928.)

Kas maksuasutised on kohustatud töendusis otsima, kas lunastatud äritunnistused on välja võetud selle isiku enese või tema voliniku poolt, kelle nimel on ta välja antud?

Vastus: eitav.

Otsekoheste maksude seaduse § 478 järele on äritunnistused maksvad ainult nende isikute ja asutiste kohta, kelle nimel nad on välja antud või § 487 määratud korras edasi antud ja ainult nende asutiste ja töondite jaoks, mille peale nad lunastatud. Maksuasutised ei ole kohustatud töendusis otsima, kas lunastatud äritunnistused on välja võetud selle isiku enese või tema voliniku poolt, kelle nimel ta välja antud. Kui keegi leiab, et ilma tema teadmata ja volituseta on tema nimel äritunnistus lunastatud, siis tuleb temal endal, aga mitte maksuasutistel, selle isiku vastu tõsta vastav nõudmine või süüdistus, kui ta selle tarviliku leiab olevat. (R. Adm. t. nr 477^{II} — 1928).

Riigi- ja omavalitsuste-teenijate pensioni seaduse § 6 viimase lõike kohaldamisest.

J. J. on P. algkooli juhatajaks olnud 1. augustist 1922 a. kuni 30. sept.-ni 1926 a., seega 4 a., 2 kuud, ning samas koolis õpetajaks 1 okt.-rist 1926 a. kuni 31. juulini 1927 a., s. o. 10 kuud. Seepärast on ta Riigi- ja omav. teen. pensioni sead. § 51 p. b. alusel õigustatud pensioni saama eelviimase ametkoha palgamäära järgi. Eelviimase palgamäära järgi, arvesse võttes Pens. s. § 9 p.b. ja § 11, ongi J. J.-le pensioni määratud. J. J. nõudmisel, et temale määratud pension saaks Pens. s. § 6 põhjal kõrgendatud, proudu seaduslik alus § 6 viimases lõikes on tähendatud, et riigiteenijate palgamäärade üldise muutmise korral muutuvad vastavalt ka kõik selle seaduse põhjal varem määratud pensionid. Riigiteenijate palgad muutusid küll alates 1. aprillist 1927 a., kuid riigiasutiste koosseisude ja riigiteenijate palkade-seaduse (RT. nr 27—1927 a.) § 3. märkuse järele ei ole selle seadusega tehtud palkanõudmise muutmiste kohta maksev pens. seaduse § 6 viimane lõige varem määratud pensionide suhtes. J. J.-le on pension tegelikult määratud küll hiljem riigiteenijate palkade üldist muutust, kuid varem määratud pensionide all ei tule mõista ainult pensione, mis tegelikult varem määratud olid endiste palkade alusel, vaid ka pensionid, mille saamise õigus tekkis enne Riigiasutiste koosseisude ja

riigiteenijate palkade seaduse maksmahakkamist endiste palkade alusel. Nagu eespool seletatud, on J. J. pensioni saamise õigus eelviimase ametkoha (koolijuhataja) palgamäära järgi, mida ta sai enne Riigiasutiste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse maksmahakkamist. Seepärast ei ole pens. Sead. § 6 viimane lõige tema suhtes maksev. Et 1. aprillist 1928 a. on õpetajate palgad suuremad, siis ka sellel alusel ei saa J. J. pensioni suurendada, sest õpetajate palkade kõrgendus ei ole riigiteenijate üldine palkade kõrgendus, nagu see ette nähtud Pens. Sead. § 6 viimase lõikes.

(R. Adm. t. nr 709^{II} — 1928.)

Kas Riigi- ja omavalitsuste-teenijate pensioni seaduse § 15 ette nähtud ametkohta õpetajate suhtes tuleb asendada nende palgaastmega, ning pensioni väljaarvamisel arvestada viimast?

Vastus: jaatav.

Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse muutmise seadus (R. T. nr. 149 — 1924 a.) § 15 järele arvatakse pension väljateentitud aastate eest ja haiguste tagajärjel: a) neile, kes ametkoha, millest nad lahkunud, kaks aastat või enam on teeninud, — selle ameti palgamäära järgi; b) neile, kes lahkumise päevaks alla kahe aasta ametkoha on teeninud, — eelviimase ametkoha palga määra järgi. Nagu nähtub Riigiasutiste koosseisude ja riigiteenijate palkade seadusest (R. T. nr 27 — 1927 a.), on iga riigiteenija ametkoha järele kindlaks määratud teatav palk, mis ei olene ei isikust, kes ametkoha asub, ega ka muudest asjaoludest. Ainult ametkoha muutmisel muutub riigiteenijate palk. Selles mõttes on ametkoha teenimise aeg ja palgamäära saamise aeg üks ja sama pensioni väljaarvamisel pensioni seaduse § 15 järgi. Seepärast, kui § 15-as on tähendatud, et need, kes ametkoha, millest nad lahkunud, kaks aastat või enam on teeninud, saavad pensioni selle ametkoha palga määra järgi, siis tähendab see, et need ka selle ametkoha järele fikseeritud palka said kaks või enam aastat. Õpetajad ei saa palka ametkoha järele, sest neil ei ole ametkohti selles mõttes, nagu teistel riigiteenijatel. Nagu nähtub Avalik õpeasutuste ja õigus-tega erakoolide õppejõudude tasude-seadusest (R. T. nr 22 — 1928 a.), ei erine õpetajate palgamäärad ametkoha järgi, vaid hariduse (§ 1), õppetöö praktika, klassi klomplekti arvu (§ 4) ja muude asjaolude järgi. Seepärast pens. seaduse § 15 ette nähtud ametkohta õpetajate suhtes tuleb asendada nende palgaastmega, ning pensioni väljaarvamisel arvestada viimast.

(R. Adm. t. 591^{II} — 1928 a.)

Kelle võimkonda kuulub alevite piirides laatare avamise jne. küsimuste otsustamine?

Vastus: maavolikogu võimkonda.

Vene Aj. Valitsuse määruse 9. juunist 1917 a. (V. S. ja K. K. nr 157 — 1917 a. art. 870) §. 64 p. 4 põhjal kuulub uute laatare avamine, laatare ärajätmine ja ühest kohast teise üleviimine ning laatare tähtpäevade muutmise maavolikogu ülesannete hulka. Ekslik on arvamus, et maavolikogud enam ei ole õigustatud säärased korraldusi maakondades asuvate alevite laatare kohta tegema sel põhjusel, et R. T. nr 18/19 — 1920 a. avaldatud A. J. seadus valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute jne. kohta (§ 5) näeb ette, et maavolikogude otsuste järele võetakse laada- ja turuplatside tarvitamise eest maksu ainult väljaspool linnu ja alevite, sest tähendatud paragrahv räägib ainult maksude määramisest, aga mitte rohkem.

(R. Adm. t. nr 1791 — 1928 a.)

Kas politseiametnikul on õigus saada tasu kohtusse tunnistajaks ilmumise eest, kui ta kohtusse ilmumisega rikkus teenistusvahekorra oma ülemusega?

Vastus: jaatav.

Kui politseiametnik, kui tunnistaja, on süüasjus kohtusse ilmunud, siis on temale õigus antud Kr. Kp. Sead. § 978² ja 186 ning 14. juuni 1924 a. sead. § 47 jao II alusel siseministeeriumi krediididest sõidu- ja päävaraha saada ja seepärast kuulub see raha ametnikule väljamaksmisele selle peale vaatamata, kas ta kohtusse ilmumisel rikkus teenistusvahekorra oma ülemusega või mitte, sest teenistusvahekorra rikkumise eest on ette nähtud erivastutus Riigiteenistuse seaduses ja selle vahekorra rikkumine ei või põhjuseks olla temale tasu mittemaksmiseks kohtusse ilmumise eest, mida temal on seaduse järele õigus saada. (R. Adm. t. nr 5761 — 1928 a.)

Kas vangimaja kuraatorit tuleb sellena seni aktsepteerida, kuni temalt pole ametit üle võtnud omavalitsuse poolt valitud uus kuraator?

Vastus: jaatav.

Kui mõne vangimaja kuraatori volitused on lõppenud, siiski tuleb teda aktsepteerida kuraatorina seni, kui temalt ei ole ametit üle võtnud omavalitsuse poolt valitud uus kuraator, sellepärast, et vastasel korral oleks vangimaja teatava aja jooksul jäänud ilma kuraatorita, kuna aga Vangimajade valitsuskorra järele kuraatorite peale on pandud mitmesugused ülesanded, missuguseid ülesandeid

keegi säärasel korral täitnud ei oleks ja see võiks halvavalt mõjuda vangimajas valitseva korra peale. Kuraatori volituste lõppemine võib ainult põhjuseks olla omavalitsuselt uue kuraatori valimise nõudmiseks. Pealegi ei ole Vangimajade valitsuskorra seaduses (R. T. nr. 5 — 1919 a.) ette nähtud, et kuraatorid on õigustatud teotsema ainult just nelja aasta jooksul valimise päevast arvates ja et nad oleks kohustatud just peale nelja aasta möödumist nende peale pandud kohustiste täitmisest loobuma.

(R. Adm. t. nr. 755² — 1928 a.)

Kas haridusministeeriumil on õigus omavalitsuse kooliosakonna korralduste peale algkooli õpetajate lahtiregistreerimise asjus antud kaebusi arutada ja neid muuta?

Vastus: jaatav.

Säärane haridusministeeriumi õigus põhineb Bestimaa koolivalitsuse aj. korralduse (R. T. nr. 6 — 1918 a.) § 4 p. k—l. Adm. kohtu korra maksmatamisega ei ole eelnimetatud seaduse määrus oma maksvust kaotanud. Ainult sel juhul ei või haridusministeerium asja arutada, kui sama maakoolivalitsuse korralduse peale on juba Adm. k. korras kaebus antud rahukogule, samuti kui rahukogu ei või sama asju arutada, kui juba maakoolivalitsuse korralduse peale on kaebus antud haridusministeeriumile. (R. Adm. t. nr. 6701 — 1928.)

Kas riigiametnik võib vaba kokkuleppe alusel erilise tasu eest esineda riigi ametiasutise volinikuna administratiivkohtus?

Vastus: eitav.

Tsiviil Kp. S. §§ 1285 ja 1286 järgi riigiasutised nõuavad ja kostavad kohtutes ainult iseäraliste volinikkude kaudu, kes määratakse selleks kas vastava ametkonna ametnikkude hulgast, või valitakse vaba kokkuleppe alusel isikute seast, kellel on seaduse järele õigus volinikuks olla, kusjuures määratud ametnik peab kohtule esitama kirjaliku volituse või ettekirjutuse asjast osavõtmise kohta. Adm. K. K. § 44 põhjal tuleb nimetatud Ts. Kp. Seaduse §-ve administratiivkohtu asjus kohaldada.

Vaba kokkuleppe alusel kohtus esinemise õigus on vanutatud advokaatidel, nende abidel ja eraadvokaatidel ja eriti riigikohtus ainult vanutatud advokaatidel (K. A. S. § 406¹ ja 406⁴), kuna riigiametnik võib esineda kohtus ainult oma ülemuse ettekirjutuse põhjal, aga mitte vabal kokkuleppel erilise tasu määramiseks. Ametnikule, kes asutise

huvides välja komaudeeritakse, peale päeva- ja sõiduraha mnud eritasa seaduses ei ole ette nähtud.
(R. Adm. t. 500II — 1928.)

Tsiivil-osakond.

Vaidluse avaldamine testamendi vastu.

Elva jaoskonna rahukohtunik avas 2/X. 1923. a. surnud Prits Võlli testamendi ning samal päeval teatas Prits Võlli seadusejärgne pärija Aleksander Võll rahukohtunikule, „et ta testamendi sisu vastu vaidlust tõstab.“ Peale üleskutse tähtaja möödumist tunnistas rahukohtunik 24/25. juulil 1925. a. testamendi seadusejõusse astunuks ning ühtlasi kustunuks „kõik ülesandmata õigused, nõudmised ja vaielused.“ Pärast seda, 10/. IX. 1925. a. tõstis Aleksander Võlli Prits Võlli testamendijärgsete pärijate vastu Tartu-Võru rahukogus nõudmise, milles ta palus mainitud testamenti tühjaks tunnistada $\frac{1}{3}$ mõttelises osas ning teata, nõudjat, selles osas kinnitada seaduse järele Prits Võlli pärijaks. Rahukogu otsuse, millega Aleksander Võlli nõudmine rahuldati, kinnitas Kohtupalat 8/IX. 1927. a. Oma otsuses läheb kohtupalat peaaesjalikult sellest välja, et nõudja olevat — nagu rahukohtuniku protokollist 2/X. 1923. a. näha — oma vaidluse õigel ajal üles andnud. Rahukohtunik on oma määrusega tühjaks tunnistanud ainult kõik üles andmata jäänud õigused, mille hulka aga ei saavat arvata Aleksander Võlli nõuet. Kohtupalati otsuse peale andsid riigikohtule kassatsioonikaebuse kostjad. Riigikohus leidis kostjate kaebuse rahuldamisväärse olevat järgmistel põhjustel: Väidab seadusejärgne pärija, et testamendi tegija korraldustega on rikuinud tema õiguslikud huvid ja taotab sel alusel testamendi maksvusetuks tunnistamist täies ulatuses või ainult teatavas osas, siis on esil eraõiguslikku laadi tühi, mille tõstmine võib sündida vaid nõudekorras (Ts. Kp. S. § 1.) ja üksnes seaduses ette nähtud üleskutse tähtaja jooksul (Ts. Kp. S. §§ 2061, 2064 ja 2065). Ei ole ta seaduse nõudmist mainitud tähtajal tõstnud, siis tuleb ta lugeda loobunuks oma vaidlust testamendi vastu (ts. kp. s § 1966 p. 2. B. E. S. § 2798). Käesoleval korral ei ole Aleksander Võlli sellist nõuet mitte tõstnud üleskutse tähtaja jooksul, vaid alles peale selle möödumist. Ei õigusta kohtupalati otsust ka mitte Aleksander Võlli avaldus testamendi avamise puhul, „et ta testamendi sisu vastu saab vaidlust tõstma.“ Sellega avaldas ta ainult oma kavatsust testamendi vastu vaielda, ilma et ta tähtsendanud oleks millise õiguse põhjal ta seda teha mõtleb ja ilma et ta üldse palvet oleks avaldanud mõne õiguse alalhoidmise kohta. (Riigikohtu tsiviil-osak. t. nr. 550 — 1928.)

Kaebused kohtupristavi tegevuse peale.

Narva 1. jaosk. rahukohtunikule antud kaebuses palus riigiraudteedevalitsuse volinik „ebaõigeks tunnistada“ Narva jaoskonna kohtupristavi Niinas'e tegevust, mis selles seisnud, et nim. kohtupristav olevat Rosenfeldt'i ja teiste isikute nõudmisel Artur Ernits'e võlgade kätteks enampakkumise teel ära müüinud raudtee maa peal asunud ja raudteede valitsuse valdusel olnud vallasvara, ilma et ta esitanud oleks raudteedevalitsusele tähtsiseid ja teadaannet. Selle kaebuse jättis rahukohtunik oma määrusega 29/VIII. 1927. a. tagajärjeta. Sama määruse kinnitas ka Rakvere-Paide rahukogu 31/X. 1927. — Paludes riigikohtule antud kassatsioonikaebuses selle määruse tühistamist seletab kaebaja volinik järgmist: Raudteedevalitsuse kaebuses on selgesti tähendatud, et palutakse kohtupristavi tegevust tunnistada ebaõigeks. Kohtupristavi tegevuse või korralduse muutmist ei olnud vaja paluda, sest see korraldus oli juba täide viidud, varandus ära müüdnud ja tühistada seda müümist ei oleks kohus enam saanud. Ebaõige korralduse täideviimine ametniku poolt ei võta selle korraldusega mitterahuldolevalt isikult õigust selle peale kaevata ja selle korralduse ebaõigeks tunnistamist nõuda. Iga ametnik vastutab oma ebaõige tegevuse tagajärgede eest ja käesoleval juhul vastutab kohtupristav võõra vara seadusevastase üleskirjutamise ja äramüümise eest. See vastutus aga langeb kohtupristavi peale ainult siis, kui tema tegevus on ebaõigeks tunnistatud vastava kohtu poolt. Selleks on raudteedevalitsus oma kaebuse tõstnud. Alles siis kui kohus tunnistab, et kohtupristav on ebaõigelt toimetanud, on raudteedevalitsusel alus kohtupristavilt nõudma hakata tema tegevuse läbi saadud kahju. Kahjutasu nõudmise otstarbeks olla raudteedevalitsus selle kaebusega esinenud kohtupristavi vastu. Asja ettekande ära kuulanud leidis riigikohus: Ts. Kp. S. § 160 määrab, et kõik otsuste täitmisel takkivad tülid, samuti kaebad täitmisel sündinud viivituste üle, alluvad rahukohtunikule, kelle jaoskonnas otsuse täitmine toimub, kuna kaebused kohtupristavi isikliku tegevuse üle alluvad Kohtuasut. sead. § 330 juhatusel rahukogu esimehele. Kohtupristavi tegevuse läbi sündinud kahjude tasumist võivad kahjukannatajad nõuda otseselt nõude tõstmise teel vastavas kohtus. Selleks mingit eelluba tarvis ei ole. (Ts. Kp. S. § 1331—1917 a. redaktsioonis.) Käesoleval juhul ei kaeba raudteedevalitsus mitte viivituse üle, ka ei leidu kaebuses midagi, mis näitaks, et kaebaja ja voliniku, või viimase kreditoride või jälle oksjonil müüdnud vara ostja vahel oleks otsuse täitmisel tekkinud tüli, mis oleks võinud rahukohtuniku arutamise aineks olla Ts. Kp. S. § 160 ette nähtud korras. Kaebaja taotas ainult kohtupristavi

kul ametniku tegevuse „ebaõigeks tunnistamist“ ja seega osutus tema kaebus rahukogu esimehele alluvaks kaebuseks kohtupristavi Niinas'e isikliku tegevuse üle (Kohtuasut. sead. § 330.) Rahukohtunik oleks selle kaebuse jätna pidanud sisuliselt läbi vaatamata, vastavalt Ts. Kp. S. §§ 79 ja 584 p. 1. põhjal. Võttes kaebust sisuliselt arutada ja otsustada, on niihästi rahukohtunik kui ka rahukogu üle astunud oma võimupiiridest. Järelikult tuleb nende otsused tühistada sõltumata raudteedevalituse voliniku kassatsioonikaebuse väidetest ja kogu asjatoimetus, kui tekkinud rahukohtunikule mitte alluva aine kohta, ära lõpetada Ts. Kp. S. § 584 p. 1. põhjal (Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 630 — 1923. a.) —

Pärandusmaksu aegumine.

Oma määrusega 3./VI. 1927. a. otsustas Tartu 3. jaosk. rahukohtunik 21. veebr. 1915. a. Charlotte Bartels'i päranduse õigustesse kinnitada tema tütar Ella Bartels'it ning viimaselt sisse nõuda pärandusmaksu 7200 marka, viivitusraha — 8640 marka ja kohtulõivu 2400 marka. Tartu-Võru rahukogule antud erakaebuses taotas Ella Bartels pärandusmaksu ja viivitusraha maksmise kohustist tühistada, sest need olla käesoleval korral aegunud. Seda kaebust arutades leidis rahukogu: 1) et B. E. S § 3638 juures olevate märkuste järele ei kuulu riigi ja omavalitsuste maksud aegumise alla, sest need nõutakse sisse avalik-õiguslikes huvides; 2) et sääraseks maksuks tuleb lugeda ka pärandusmaksu; 3) et käesoleval juhul on pärandusejätja surnud 21. II. 15., mille järele päranduse maksumine tuleb ette võtta veneaegse pärandusmaksu seaduse alusel; 4) et selle seaduse § 223 järele aeguvad kaebused 10 aasta jooksul pärandusmaksu suhtes sündinud eksimuste kohta; et pärandusmaks ise aeguks, ei ole selles paragrahvis mitte ette nähtud; 5) et seepärast tuleb lugeda, et pärandusmaksu alal sündinud seaduse rike või eksimus (napyuenie), mis selles seisls, et pärilja ei esitanud määratud tähtajal pärandusvara deklaratsiooni, mille pärast ta oleks pidanud kuuluma trahvi alla viivitusraha näol, on aegunud, nii et eelolev erakaebus tuleb rahuldada ainult viivitusraha suhtes, kuna pärandusmaks ise kui avalik-riigimaks ei aegu. Neid kaalutlusi arvesse võttes otsustas rahukogu oma määrusega 19/XI. 1927 a. rahukohtuniku määrus selles osas, mis puutub viivitusraha määramisse ja sissenõudmisse, ära muuta, kuna muus osas Ella Bartels'i erakaebus tagajärjeta jätta. Oma kassatsioonikaebuses riigi kohtule taotab E. Bartels rahukogu määruse tühistamist. Riigikohus selle asja arutanud leidis Bartels'i kassatsioonikaebuse rahuldamisväärilise olevat

järgmistel põhjustel: B.E.S. § 3638 määrab, et riigi nõudmised langevad aegumise alla ühesugusel alusel eraisikute nõudmistega. Märkus I selle § juurde lausub: Erandid sellest reeglist (§ 3638) maksmata olevate andamite ja kogukondliikude kohustiste kohta, samuti ka mõnede teiste juhtude kohta, kus riigi õigused aegumisele ei kuulu, sisaldavad riigi seadustekogus. Eeltoodud seaduse täitsa selgest tekstist järgneb, et riigi nõudmise õigused, nende hulgas ka avalik-õiguslikul alusel põhinevad nõudmised andamite (podati) võtmise kohta kuuluvad aegumisele, välja arvatud need juhud, kus Seaduste kogus tähendatud üldreeglist on tehtud sellekohane erand teatava õiguse suhtes. Nii, näiteks, näeb Otsekoheste maksude seadustiku § 8 ette, et nende maksude sissenõudmiseks ei ole aegumist. Sama seadustiku § 1 järele ei loeta aga pärandusmaksu otseseks maksuks. Edasi on B.E.S. § 3638 üldreeglist erand tehtud veneaegse Kohtulõivuseadustiku § 6 ja Bestis praegu maksva Tempelmaksu seaduse § 23. Viimane § 23 määrab, et „tempelmaksu maksmise kohustise suhtes ei ole aegumist.“ Sellist erandit ei leidu pärandusmaksu kohta, ei veneaegsetes määrustes, ega ka praeguses Eesti Pärandusmaksuseaduses. Otseste maksude ja tempelmaksu mitteiganemise eeskirjade kohaldamiseks ja tarvitusele võtmiseks pärandusmaksu suhtes puudub seaduslik alus. Veneaegne Kohtulõivuseaduse § 223 nägi ette, et igasuguste asjade alustamine Kohtulõivuseaduse § 201—222 ja 224—229 väljendatud määruste rikkumise kohta piirdub 10 aastase aegumisega. Täiesti kokkukõlas selle reegliga määrab Bestis maksva Pärandusmaksu seaduse § 29, et õigus kaebust tõsta §§ 1—28 rikkumise üle aegub kümne aasta jooksul. Riigi õigus pärandusmaksu võtmiseks ja pärilja vastav kohustis selle maksu maksmiseks põhinevad Pärandusmaksusead. §§ 1 ja 3 (veneaegne Kohtulõivusead. §§ 201 ja 203), Et ole pärilja Pärandusmaksusead. § 11 (Kohtulõivusead. § 212 lisa p. 4.) ette nähtud tähtajal esitanud teadannet pärandustombu üle ning on sellest kui ka üldse pärandusmaksu maksmisest kõrvale hoidunud 10 aasta jooksul, rikkudes Pärandusmaksusead. §§ 1, 3 ja 11 (Kohtulõivusead. §§ 201, 203 ja 212 lisa) ning ei ole riiki 10 aasta jooksul teostanud oma õigust maksuvõtmiseks ega üldse saame astunud selle õiguse alandamiseks, mis oleks võinud aegumist katkestada — on pärandusmaksu nõue aegund. Selle maksu nõudmine pärast seda oleks ühevääriline asja alustamisega Pärandusmaksusead. §§ 1, 3 ja 29 määruste vastu. Rahukogu vastupidine seisukoht ei vasta eeltoodud seaduste tõelisele mõtlele. Kõike seda arvesse võttes otsustas riigikohus tühistada Tartu-Võru rahukogu määrus selles asjas (Riigikohtu tsiv.-osak. t. nr. 697—1923 a.).

Lepingu täitmiseks saadud rahasummade kindlustuseks antud vekslid.

Vassili Sautin'i nõude asjas firma „Mc. Kibbin, Malkov-Panin ja Ko.“ vastu vekslit põhjal tehtud sundotsuse tühistamise pärast leidis riigikohus järgmist: Rakvere-Paide rahukogu on kindlaks teinud, et firma „Mc. Kibbin, Malkov-Panin ja Ko.“ poolt oli V. Sautin'iga sõlmitud kaks hankelepingut, mille järele Sautin oli kohustatud teatava arvu propsi hankida firmale. Esimese lepingu — 15/XII. 24 — täitmise tähtaeg lõppes 15/V. 25 ja teise — 28/XII. 24 — 1. juuliks 1925. Edasi tõstis rahukogu, et leping 15/XII. 24 a. on täidetud lõplikult, kuna 24/XII. 24 a. lepingu täitmine veel lõpuni viidud ei ole. Mõitema lepingu § 4. käib rahamakemise aja ja korra kohta nim. firma poolt Sautin'ile ning § 8. määrab, et Sautin peab saadud rahasummade kindlustuseks välja andma vekslid ning et need vekslid antakse temale tagasi peale propside lõplikku vastuvõtmist ja lõpparve tegemist. Igas lepingus leiduvad Sautin'i allkirjad, kust näha, millal ja missugusel määral ta raha „lepingu arvel“ (ар черв уловия) on saanud. Lepingus 15/XII. 1924 a. leidub Sautin'i allkiri 18/IV. 25 a. lõpparve saamise üle tähendatud lepingu järele. — Beloleva asja alneks on tüli poolte vahel ühe vekslit üle, mille järele firma nõuab Sautin'ilt vekseljärgse võla tasumist. Vekslipidaja teatab, et tähendatud veksel kuuluvat nende vekslite hulka, mis Sautin'i poolt välja antud 28/XII. 24 sõlmitud ja senini veel täitmata lepingu põhjal saadud summade kindlustamiseks, kuna Sautin seda eitab, seletades, et mainitud veksel olevat tema poolt antud 15/XII. 24. sõlmitud ja lõplikult täidetud lepingu põhjal ning tulla viimase kohta tehtud lõpparve tagajärjel kustunuks lugeda ja temale tagasi anda. — Rahukogu on leidnud, et Sautin ei olevat tõeks teinud, et kõne all olev veksel oleks tema poolt välja antud selle lepingu järele, mis juba täidetud on ning on sellest järeldanud, et see veksel kuulub nende hulka, mis välja antud seni täitmata lepingu põhjal. Seda rahukogu järeldust ei saa riigikohus pidada küllaldaselt põhjendatuks. Pidi Sautin lepingute § 8 põhjal iga saadud maksu kindlustamiseks välja andma vastava vekslit ning on kõik tema poolt saadud rahasummad ja nende saamise tähtpäev lepingus täpsalt ära tähendatud, siis oleks ka iga vekslit väljaandmise tähtpäev ja temas ära tähendatud summa pidanud kokku langema vastava maksu kättesaamise ajaga ja selle summaga. Rahukogule olid esitatud tõendused küsimuse selgitamiseks, kas vaidluse all olev veksel on välja antud 15/XII. või jälle 28/XII. sõlmitud lepingu põhjal ning kas see lepingus tähendatud maks, mille kindlustuseks veksel välja anti, on juba Sautin'i poolt antud meisamaterjaliga tasutud või mitte.

Neid tõendusi mitte kasutades on rahukogu oluliselt rikkunud Ts. Kp. S. §§ 81 ja 129.

Edasi on rahukogu leidnud, et firmal „Mc. Kibbin, Malkov-Panin ja Ko.“ olevat õigus seni lõplikult mitte täidetud lepingu põhjal välja antud vekslite järele Sautin'ilt võla tasumist nõuda sel kaalutusele, et tähendatud vekslite tagasiandmine Sautin'ile oleks võinud sündida ainult peale lepingu täitmist ning et 28/XII. 24. sõlmitud leping on Sautin'i poolt lõplikult veel täitmata, mille pärast nim. firmal on õigus seda lepingut lõppenuks lugeda. Ka see rahukogu järeldus osutub täitsa põhjendatuks, sest rahukogu ei ole sugugi arvesse võtnud, et vekslid anti Sautin'i poolt mitte lepingu korralliku täitmise kindlustuseks, vaid iga lepingu arvel saadud maksu kindlustamiseks, s. o. avantsifa. Seega oleks firmal lepingu lõpetamise korral Sautin'i poolt enne selle lõplikku täitmist õigus olnud ainult nõuda sellise vekseljärgse võla tasumist, mis Sautin'i poolt tasumata ja kustutatama jäi üle antud propside väärtusega. Tõenduseks, et vaidluse all olevale vekselile vastav avants, mille kindlustuseks veksel anti, juba ära õiendatud olla, toetas Sautin'i volnik ülekuulatud tunnistajate ütlustele. Rahukogu aga on need ütlused arutamata ja kaalumata jätnud ettekäändel, nagu oleks nad asja kohta tähtsusetat. Kõike seda arvesse võttes otsustas riigikohus Rakvere-Paide rahukogu otsust selles asjas Ts. Kp. S. §§ 81 ja 129 rikkumise pärast tühistada ja asi tagasi saata samale rahukogule uueks otsustamiseks (Riigikohtu ts. osak. t. nr. 771—1928 a.).

Rahukogu otsuste ja määruste peale vallakohtutele alluvaits asjus pole ette nähtud edasikaebe võimalust.

Kariste vallakohus oli surnud Jaak Illusk'i pärandustombu üle hoolekande seadnud ja hooldajaks määranud Jüri Kävardi. Mõne aja pärast taotasid samale vallakohtule antud palves pärjad hooldaja K. ametist vallandamist ja temalt kahjutasu sissenõudmist. Selle palve jättis vallakohus tagajärgeta. Pärjate erakaebusel tuli asi arutamisele Viljandi-Pärnu rahukogus 28 nov. 1927 a. Rahukogu määras: Kariste vallakohtu määrus ära muuta ja vallakohtule ette kirjutada, hooldaja K. poolt pärandustombule tehtud kahju summa kindlaks määrata ja hooldajalt sisse nõuda vallakohtu sead. § 263 korras, lihtlasi hooldajat ametist vabastades. — Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palub hooldaja J. K. rahukogu otsuse tühistamist Ts. Kp. S. §§ 4, 81 ja 129 ning B. E. S. § 319 rikkumise pärast. — Riigikohus leidis, et hooldaja J. K. kaebus tuleb sisuliselt läbi vaatamata jätta järgmistel põhjustel: Veneaegse Vallakohtu sead. § 242 põhjal kuulus hoole-

kaudmine ja eestkostmine vallakohtu võimkonda. Sama seaduse §§ 287 ja 288 lubasid neis asjus vallakohtu poolt tehtud otsuste peale kaevata ülemtalurahva erakaebuste kohta ette nähtud korras. See kord väljendub §§ 119—122. Viimane paragrahv (§ 122) määras, et ülemtalurahvakohus arutab asju erakaebuste põhjal, ilma et ta asjaosalisi välja kutsuks ning et erakaebuste puhul tehtavate määruste peale kaebusi ei lubata. Seadusega 18. nov. 1918 a. kaotati vallakohtud ja ülemtalurahvakohud ära, kuid kohtuministri ringkirjaga (R. T. nr 4 1919. a) pidi vallakohus ajutiselt kui vaestelastekohus senises koosseisus ja sensel alusel jätkama Vallakohtu sead. §§ 206—210, 242—275 ette nähtud toimetusi, s. o. püüandevara alalhoidmist kui ka hoolekandmise ja eestkostmise asjade korraldamist. Selle ringkirja järele läksid ülemtalurahvakohitu funktsioonid neis asjus üle vastavale rahukogule. Vahepeal teetsevad hoolekandekohtute kaotamise seadusega (R. T. nr 1926 a.-nr 30) anti ka kõik endiste hoolekande-

kohtute asjad vastavatele linnä, alevi ja valla vaestelaste kohtutele üle. — Kõigest sellest järgneb, et vallakohus ka praegu toimetab hooldamise ja eestkostmise asjus veneaegse Vallakohtu seaduse alusel. Neis asjus teotseb ta kui vaestelastekohus kohtu esimese astmena. Kohtu teise astmena on endise ülemtalurahvakohitu asemel astunud rahukogu, neis piirides, nagu see ette nähtud Vallakohtu seaduses. Kuna aga Vallakohtu's aduse § 122 järele ülemtalurahvakohitu määruste peale enam edasikaebust ei lubatud, siis ei kuulu ka rahukogu määrused neis asjus edasikaebamiseks kassatsioonikorras riigikohtule. Kõike seda arvesse võttes, et Viidandi-Pärnu rahukogu määrused eelolevas asjas on tehtud vallakohtu määruse peale antud erakaebuse lahendamiseks ja kuulub seega niisuguste hulka, mille peale pole ette nähtud edasikaebust — otsustas riigikohus: Jüri Kärvarti kassatsioonikaebus läbi vaatamata jätta (Riigikohtu tsiv.-osak. toim. nr. 644—1928. a).

Lühemaid teateid.

Eraalgatus tsiviilseadustiku väljatöötamisel.

Möödunud aasta detsembrikuul asutasid Tartu juristid Prantsuse Teadusliku Instituudi juures õigusteadusliku sektsiooni, mille ülesandeks on prantsuse õiguse tutvustamine Eestis ja vastuoks, informeerimine eesti õigusest ning tähtsamate seaduste avaldamine prantsuse keeles.

Esimese tööna võttis nimetatud sektsioon oma kavas 1928. aastal avaldatud Prantsuse-Itaalia ühtlustatud obligatsioonide ja lepingute seadustiku projekti (Projet du Code des obligations et des contrats) tõlkimise eesti keelde. Tõlkimise võtsid oma peale Tartu-Võru rahukogu alalised liikmed h-rad Poom ja Tassa, kohtu-uurija Pliigert ja ülikooli nooremad õppejõud — E. Ein, E. Ilus ja N. Kaasik. Esialgse tõlke vaatab läbi komisjon, kuhu kuuluvad Riigikohtu esimees h-ra K. Partš, riigikohtunikud h-rad Grünthal ja Loo, vanadv. h-ra Karlson ja sektsiooni sekretärid h-rad Villecourti ja Ein. Tõlke läbivaatamise kõrval on nimetatud komisjon ühes lektor h-ra J. Veski'ga läbi vaadanud ja uuesti välja töötanud reaaljuriidilisi oskussõnu, mis vajalikud kohustus- ja lepinguõiguse juures. Koodeksi tõlge on juba valmis ja komisjon on sellest ligi poole läbi vaadanud. Kogu tööga jõutakse arvatavasti lõpule suveks.

Sellest tööst osavõtjad isikud, olles tutvunud nimetatud koodeksi sisuga, on jõudnud üksmeelsele arvamusle, et seda koodeksit võib ja peaks üle võtma ja maksma panema ka meil Eestis. Selle poolt kõnelevad järgmised asjaolud:

1) Seega saaks meie omale sisult ja vormilt eeskujuliku seadustiku ning ühes sellega rikkaliku kirjanduse ja kohtu praksise.

2) Kiirustaks terve meie tsiviilseadustiku valmisaamist.

3) Hoiaks kokku riigi väljaminekuid. Eespool nimetatud komisjoni liikmed töötavad täiesti tasuta.

4) Aitaksime suurt määral kaasa eraõiguse ühtlustamisele, mida Rahvasteliit soovibab kõigile rahvastele ja missuguseks otstarbeks asutati Rahvasteliidu poolt Roomas eraõiguse ühtlustamise instituut. Kui niisugused riigid, nagu Belgia, Kreeka, Rumeenia, Kaanada ja Poola leiavad võimaliku olevat prantsuse-Itaalia juristide poolt välja töötatud obligatsioonioigust omale võtta, miks ei või siis seda teha ka Eesti, kel iseenesest vähem eeldusi on hea seadustiku väljatöötamiseks, kui nimetatud riikidel.

Võib kerkida küsimus, kas ongi meil vaja nõuda uut koodeksit, võib-olla on meie Balti Eraseadus küllalt hea?

Selle peale võib vastata, et Balti Eraseadus ainult siis võiks jääda edasi maksma, kui tähepoolest millegi paremaga seda asendada ei saa. Esiteks on ta halb oma redaktsiooni poolest. Kõigil on teada, et suurem osa tema §§-st ja eriti obligatsioonioiguse osa, on pandektide õpperaamatust ära kirjutatud; sellest siis tulebki, et ta ettekirjutised ei kõla seaduse käskudena, vaid tulevad meelde õpperaamatut. Oma praeguse hiiglasuuruse (oblig.-õiguse osa on 1700 paragrahvi), kuna Prants.-Itaalia obligats.-koodeksis neid on ai-

nult 740) ja oma raskepärase redaktsiooni pärast ei ole Balti Eraseaduse lootust iialgi rahvale arusaadavaks ja loetavaks seadustikuks saada, nagu seda on Code Civil. Ometi kohustab demokraatia põhimõte just meid, kes tahame olla demokraatlikumaid rahvaid, nüsuguste seaduste tegemiseks, mis kodanikele võimaldaks nende tundmist. Mis puutub prantsuse-itaalia oblig.-koodeksi redaktsiooni, siis pole see mitte üksnes võrratult parem Balti Eraseaduse omast, vaid parimaid kogu ilmas. Ta vastab täiesti neile nõuetele, mis Fr. Gény üles seadis eeskujuliku koodeksi jaoks oma kirjutises „La technique législative“.)

Omalst sisult on Balti Erasead. obligatsioonidiglus küll parem muudest, tema osadest, kuid võrreldes Lääne-Euroopa koodeksitega on ta väga maha jäänud. Peab meelde tuletama, et ta terveni on keiser Justiniaani aegne diglus. Kui kõrgelt meie rooma diglust ka ei hinda, peame ometi tunnistama, et meie-aegse ühiskonna ehitus on mitmes suhtes lahkumine keiser Justiniaani aegsest ja järelikult peame ka muutma selle ühiskonna elu reguleeriva digluse. Muidugi püsib ka prants.-itaalia obligatsioonikoodeks rooma digluse printsiipidel, ent need on tehtud täiesti sobivaks meie-aegse ühiskonna elu nõuetele. Kas ei oleks parem Eraseaduse parandamise asemel tarvitusele võtta päris uus koodeks?

Kolmandaks võidakse väita, et Läänest toodud koodeks võib võõras olla meie rahva diguslikele töekspidamisile. See oleks kõige alusetum vastuväide. Meil maksva Eraseaduse obligatsioonidigluse osas pole ühtegi normi, mis põhineks eesti rahva diguslikele veendele. Läänest toodud koodeksi maksmapanek meil ei tähendaks rahva digusliku veende seisukohalt mingit järsku üleminekut ega katastroofilist pööret. Tänu oma lihtsale, selgele ja lühidale redaktsioonile ning sisulisele paremusele, tähendaks selle koodeksi ületoomine meile progressi meie rahva diguslikkus elus

Viimaks võidakse ette tuua, et ainult obligatsioonidigluse ülevõtmine tähendaks meie tsiviilidigluse süsteemi orgaanilise sühtluse rikkumist. Ka see vastuväide pole kaaluv. Helveetstas moodustab obligatsioonidiglus omaette kõite erinumeratsiooniga Sedasama tehakse ka Prants.-Itaalia obligatsioonidiglusega. Kas pole ka meil kaubandusediglus laiall paisatud ja sisuliselt mõnes punktis vastuolus tsiviilidiglusega? Pealegi ei mõeldaks seda koodeksit mitte sõnasõnalalt ära kirjutada, vaid iseenesest mõistetavalt tehakse neid muudatusi, mis vajalikud muu tsiviilidigluse osadega kokkukõla loomiseks. Selles mõttes on mõned lahkuminekud tehtud ka prantsuse-itaalia tekstide vahel ja on ette näha, et väiksemaid muudatusi teevad ka teised riigid, kuid kogu oma tervikus on ühtlus täiesti võimalik.

Töö lõpetamisel avaldatakse koodeksi eestikeelne tõlge trükkis ühes seletuskirjadega ja põhjendustega.

E.

Õigusteadlike oskussõnade väljatöötamine.

Omal ajal hakkas Tartu Õigust. Seltsi juures hra vann.-adv. F. Karlsoni juhatusel oskussõnade sektsioon õigusteadlike oskussõnu välja töötama. Hiljem jätkasid seda tööd hrad F. Karlson ja lektor J. Veski. Sõnad on suuremalt jaolt juba kõik olemas, ja kahe tähestiku, eesti ja vene, järele korraldatud. Käesoleval semestril võttis Akadeemiline Õigust. Ühing oma töökavasse ka oskussõnade loomise. Et eespool tähendatud isikuid juba suur osa tööd tehtud, otsustati nendega ühineda ja laiemas koosseisus, kuhu kuuluvad peale ülikooli õigusteaduskonna eesti õppejõudude veel riigikohtunikud ja teised asjast huvitatud isikud, tööd jätkata. Et oskussõnade järele vajadus on tunduv ja kiire, tahetakse selle aasta jooksul töö lõpetada vria ja trükkis avaldada.

E.

Eesti Õigusteadlaste Selts Tallinnas

palub käesolevaga lahkesti osa võtta Tallinnas, 4. ja 5. aprillil 1929 a. ärareetavast VIII. Õigusteadlaste päevast.

Päeva avamine 4. aprillil «Estonia» teatrimaja Sinises saalis.

Päeva koosolekud 4. ja 5. aprillil seal-samas alljärgneva päevakorraga.

Päeva lõpul 5. aprillil bankett päevast osavõtjatele ja kutsutud külalistele «Estonia» Valges saalis.

Päevast võtavad osa sõna- ja hääle-õigusega ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, kohtunikud, prokurörid, notarid, vannutatud advokaadid ja nende abid, era-advokaadid, kohtuameti-kandidaadid ja kõik juriidilise haridusega isikud teiselt kutsealadelt.

Tallinnas, märtsikuul 1929. a.

Kõige austusega

Eesti Õigusteadlaste Seltsi juhatus.

VIII Õigusteadlaste päev

Tallinnas 4. ja 5. aprillil 1929. a.

Päevakord.

1. Avamine 4. aprillil kell 10.30

2. Juhatuse vallimine.

1) Koguteoses „Centenaire du Code Civil“. 1904.

3. Referaat ainel:

„Parlamentarismi kriis“
refer. K. Kornel.

4. Referaat ainel:

„Valitsemisvõimu korraldamisest Eestis“
refer. prof. J. Uluots.

5. Referaat ainel:

„Vabariigi valitsuse määruseandlik võim“
refer. E. Maddison.

5. aprillil kell 10.

6. Referaat ainel:

„Kohtukorralduse seaduse eelnõu“
refer. R. Rägo.

7. Päeval üles tõstetud küsimused.

8. Järgmise Õigusteadeuste Päeva aja ja kohta kindlaksmääramine.

Referentide poolt esitatud referaatide kokkuvõtted ja teesid:

I. Parlamentarismi kriis.

Referent K. Kornel.

Põhjused:

1. Praegusel ajal omandavad riigi majanduslikud ülesanded iga päevaga käskivama ja suurema kaju, mis meie aja parlamentide tegevuse keerulisemaks ja hädasohtlikumaks teeb varemate parlamentide tegevusest.

2. Parlamendi ülesannete raskenemisega on kaasas käinud parlamendi tasapinna langemine, kuna kõige enam kvalifitseeritud jõud väga tihti loobuvad poliitilisest elust, mitte suutes harjuda parlamendi pealiskaudse tööviisiga.

3. Proportsionaalne valimisviis, mis kaugelt suuremas osas riikides maksev, võimaldab erakondade rohket arvu, mis niihästi parlamendi kui valitsuse stabiilsust halvab ja kitsastele kihuvidele teed parlamentti tasandab.

Abinõud:

1. Proportsionaalse valimisviisi asemel tuleb tarvitusele võtta majoritaar-valimisviis Inglismaa eeskujul, mis erakondade killunemist takistab ja seega plüvisvama valitsuse loomise võimaldab.

2. Parlament ja valitsus peab rippumata olema majanduslikest organisatsioonidest, mis praegu tihti parlamendi ja valitsuse otsust mõjutavad.

3. Rahvaesinduse kõrval peaks töötama riigi majandusnõukogu nõuandva asutisena.

II. Valitsemisvõimu korraldamisest Eestis.

Referent prof. J. Uluots.

1. Valitsemisvõimu otstarbekohane ja täppis korraldamine on üldse riigis, eriti uueaegses riigis ilmtingimata tarvilik nõue.

2. Valitsemisvõimu korraldamine Eesti vabariigis on senini ajalooliselt ja seadus tehniliselt ja muudel põhjustel olnud mitterahuldav.

3. N n. „seitsme ministeeriumi seadus“ ainult asja algatamise ning eeltööde ja mõningate üksikute määruste suhtes on terfviatav, kuid üldiselt nii vormilt kui sisult on ta mitterahuldav ja üks kõige nõrgematest seadustest Eesti vabariigi seaduseandluses.

4. Valitsemisvõimu korraldamise seaduse rahuldaval kujul andmine on tähtsamaist ülesannetest kaasaegses Eestis ja ühtlasi olulisem tõendus riiklikust tarkusest ja riikliku elu kindlustamisest.

III. Vabariigi valitsuse määruseandlik võim.

Referent E. Maddison.

1. Põhiseadus ei sisalda põhimõtet, et kõik õiguslikud normid pannakse maksima seaduseandlikus korras, vaid ainult nõuab, et teatud alad tingimata oleksid korraldatud seadustega.

2. Põhiseadus, määrates kindlaks vabariigi valitsuse kompetentsi, ühtlasi mahutab sellesse sellekohase volituse õiguslike normide loomiseks valitsemisvõimuga.

3. Õiguslike normide loomisel teotseb vabariigi valitsus, temale kuuluva õiguse või temale antud volituse — põhjal, täiesti iseseisvalt ehk autonoomselt, kuid selle tingimusega, et tema poolt antavad määrused peavad olema kokkukõlas seadustega.

4. Vabariigi valitsuse autonoomse määruseandlikku võimu võidakse piirata või täiesti kaotada ainult põhiseaduse muutmise teel; seadused, mis vabariigi valitsuse määruseandlikku võimu kitsendavalt tõlgitsevad, on põhiseadusega vastuolus ja mitte kohaldatavad.

IV. Kohtukorralduse seaduse eelnõu.

Referent R. Rägo.

1. Kohtukorralduse seaduse eelnõu esitatud kujul on vastuvõimatu.

2. Et lähemate aastate kestel võimatu on uut ajakohast kohtukorralduse seadustikku välja töötada, siis tuleb emb-kumb: 1) kas parandada ja täiendada maksvat K. A. S., jättes seadustiku enese tõlkimata; ehk jälle 2) tõlkida maksev K. A. S. ja tõlget parandada ja täiendada: a) muudatus- tege, mis tingitud meie Põhiseadusest, ja Kohtu- asutuste-, protsessi- ja jteiste seaduste muutmise- st, b) praktikas selgunud vaidlusküsimuste või- maliku kõrvaldamisega maksvast K. A. S. ja d) teiste väiksemate parandustega komisjoni enese nägemisel

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadeuste Selts.**

Tsiviil-osakond:

Vaidluse avaldamine testamendi vastu	59
Kaebused kohtupristavi tegevuse peale.	59
Pärandusmaksu aegumine	60
Lepingu täitmiseks saadud rahasummade kindlustuseks antud vekslid	61
Rahukogu otsuste ja määruste peale vallakohtutele alluvais asjus pole ette nähtud edasikaebe võimalust	61

Lühemad teated:

Eraalgatus tsiviilseadustiku väljatöötamisel	62
Õigusteasutuste oskussõnade väljatöötamine	63
Tallinna Eesti Õigusteasutuste Seltsi teadaanne VIII. Õigusteasutuste päeva asjus Tallinnas, 4. ja 5. aprillil 1929. a.	65

Lisa:

Riigikohtu 1927. a. otsused	119-123
Riigikohtu otsustes 1927. a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.	

1929. a. ilmub uuendatud kujul JURIIDILINE AJAKIRI

„ÕIGUS”

kümnendat aastat.

Toimetus:

R. Rägo (peatoimetaja), K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre, J. Reinhold, J. Uluots ja E. Ein (tegevtoimetaja).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtu tegevus, välispoliitika ja Riigikohut tegevuse ülevaade.

Lisana annab „Õigus” ajakirjanduse ja kirjanduse

ühendajaks kaastöötajaks, kes on valitud komisjoni poolt.

Kõikide tegevuste ja tegevuste eest vastutab komisjon.

Õiguse toimetuse aadress: Tallinn, Põhja tänav 10.

Õiguse toimetuse telefon: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.

Õiguse toimetuse telegrafiline aadress: 1111.